

Susan Sutela

**VOIMAVARAT MYÖNTEISEN KEHI-
TYKSEN POLUILLA**
Lastensuojelun asiakkaina olleiden kertomuksia

Opinnäytetyö
Sosionomi (ylempi AMK)

2017

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä Susan Sutela	Tutkinto Sosionomi (YAMK)	Aika Toukokuu 2017
Opinnäytetyön nimi Voimavarat myönteisen kehityksen poluilla -Lastensuojelun asiakkaina olleiden kertomuksia		60 sivua 2 liitesivua
Toimeksiantaja Haminan kaupunki		
Ohjaaja Tuija Suikkanen-Malin Elise Wass		
Tiivistelmä <p>Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisia käännekohtia haastateltavien elämäntilanteista löytyy ja löytää tätä kautta uusia välineitä, joiden avulla voidaan tukea erityisen tuen tarpeessa olevia nuoria. Lähtökohtana tutkimukselle olivat ihmisten kokemukset lastensuojelun asiakkuudesta. Tutkimuksessa käytettiin narratiivista lähestymismenetelmää ja aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Tutkimusjoukon muodostivat kuusi haastateltavaa, jotka olivat olleet lapsuudessa tai nuoruudessa huostaan otettuina tai sijoitettuna lastensuojelun tukitoimenpiteenä. Analyysimenetelmänä käytettiin narratiivista tutkimusotetta.</p> <p>Tutkimustulosten mukaan nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisen helpottamiseksi tarvitsemme yksilöllistä ja helposti saatavilla olevaa tukea, jonka myötä voi avautua polkuja selviytymisen sekä onnistumisen kokemuksiin. Esim. vertaistukiryhmien, läheisten tuen ryhmän ja tukihenkilön avulla. Tutkimus osoitti, että oma päättäväisyys ja sinnikkyys ovat tärkeitä elämässä eteenpäin vieviä voimia. Halu selviytyä sekä läheiset ihmissuhteet ovat merkittävä vaikeissa olosuhteissa ja vaikeuksissa eteenpäin auttava asia. Vaikeuksien voittaminen edellyttää fyysisiä ja henkisiä voimavaroja sekä sosiaalista tukiverkostoa.</p> <p>Tutkimuksesta ilmeni kuinka palvelujärjestelmän hajanaisuus ja monimutkaisuus eivät kohtaa avun tarvitsijoita parhaalla mahdollisella tavalla. Sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja ihmisten erilaisuuden arvostava tunnustaminen tulisi näkyä asiakastyössä päivittäin. Asiakkaan kuuleminen ja kuunteleminen ja toimiminen yhteistyössä hänen kanssaan tilanteen muuttamiseksi ovat keskeinen merkitys ihmisen hyvinvoinnille.</p>		
Asiasanat voimavarat, yksilöllisyys, narratiivisuus		

Author Susan Sutela	Degree Bachelor of Social Services	Time May 2017
Thesis Title Resources on trails to positive development Stories from clients of child welfare services		60 pages 2 pages of appen- dices
Commissioned by Hamina city		
Supervisor Tuija Suikkanen-Malin Elise Wass		
Abstract <p>The objective of this thesis was to find what kinds of resources are needed to recover from/survice challenging life situations, and, through this, to find new tools to support the young who need special aid. The basis of the research was the experiences of child welfare clients. The thesis was implemented as a qualitative research, and semi-structured interview was used as the data collection method. The research group consisted of six interviewees who had been taken or placed into care in their childhood as a child welfare measure. Narrative approach was used in analyzing.</p> <p>According to the results, new individual solutions are needed to help the young adhere to society. In addition to the general assistance, individual and easily available support should be provided, which could open paths for the ones facing difficulties to experience survival and achievement. This could be done, for example, with the help of peer support groups, close friends, family members, and a support person. The research showed that the most important driving forces of life are one's own determination and perseverance. The will to survive and close relationships are substantial in helping forward those trying to cope with difficult circumstances. Physical and mental resources, as well as a social network, are needed to overcome these difficulties. There seemed to be turning points associated with overcoming troubles, which allowed the life situations to change.</p> <p>The incoherence and complexity of the service system make it hard to encounter those in need of assistance in the best possible way. Social justice and appreciative recognition of human diversity should be reflected in work with clients on a daily basis. Listening and taking the client into consideration and working together with him/her to change the situation are central factors for human well-being.</p>		
Keywords resources, individuality, coping with difficulties, turning point		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	KEHITTÄMISPROJEKTIN LÄHTÖKOHDAT	7
3	VOIMAVARAT JA SELVIYTYMISKEINOT	10
3.1	Yksilön voimavarat ja selviytymiskeinot.....	11
3.2	Voimavarojen vaikutus hyvinvointiin	13
3.3	Näkökulmia selviytymiseen.....	14
3.4	Elämän käännekohtat	15
3.5	Yksilön sisäiset voimavarat.....	17
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	18
4.1	Tavoite ja tarkoitus.....	19
4.2	Tutkimuksellinen lähestymistapa ja tutkimusmenetelmät	19
4.2.1	Aineistonkeruumenetelmä ja tutkimuksen kohderyhmä	21
4.2.2	Aineiston analyysimenetelmä.....	23
4.3	Eettisyys ja luotettavuus	25
5	TULOKSET.....	28
5.1	Haastava elämäntilanne	28
5.2	Selviytymistä edistävät asiat.....	33
5.3	Käännekohtat.....	37
5.4	Voimavarojen merkitys haastavasta elämäntilanteesta selviytymisessä	40
5.5	Vaikeudet voimavaroiksi	41
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	43
6.1	Itseensä luottajan tarina.....	44
6.2	Autetuksi tulevan tarina	44
7	POHDINTA.....	45
7.1	Tuen tarve	45
7.2	Myönteisen kehityksen polut.....	48
7.3	Opinnäytetyön kulku	50

LÄHTEET.....	52
--------------	----

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelurunko

Liite 2. Onko sinulla taustalla lastensuojeluasiakkuus?

1 JOHDANTO

Yhteiskunnassa on heikosti työllistyviä ja vähäisen koulutuksen saaneita nuoria, joiden koulutusurat näyttävät jäävän puutteellisiksi. Heitä pitäisi pystyä tukemaan nykyistä intensiivisemmin. (Kolkka ym. 2009, 112.) Tarvitsemme uusia ratkaisuja, joiden avulla voimme paremmin suunnata palveluja niitä tarvitseville. Tutkimustyöni on osa Siä Päätät -hanketta, jonka tarkoituksena on löytää uusia menetelmiä ja käytäntöjä nuorten auttamiseen ja osallistamiseen. Osallisuuden lisääminen on tärkeää, koska nuorilla on vähäiset mahdollisuudet vaikuttaa työttömyyden, toimeentulon ja sosiaalisen syrjäytymisen vuoksi. Hyvinvointipalveluilla on keskeinen asema tavoiteltaessa nuorten osallisuuden ja osallistumisen vahvistamista yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä. (Kokkonen ym. 2013, 35.)

Olen kiinnostunut lapsuudessa tai nuoruudessa lastensuojelun asiakkaina olleiden ihmisten kokemuksista ja siitä, miten he ovat selviytyneet vaikeista lähtökohdista huolimatta. Tutkimukseni lähtökohdista ovat ihmisten kokemukset asiakkuuksistaan ja selviytymisprosessistaan. Ihmisten selviytymistä haastavista elämäntilanteista on tutkittu jonkin verran. Nuorten henkistä selviytymistä on tutkinut Tuomola (2005), nuorten kokemuksia lastensuojelusta ja muista viranomaispalveluista on tutkinut Kivistö (2006), monialaisen yhteistyön piirissä olleiden nuorten miesten tarinoita Keisu (2016), narratiivinen tarkastelu lasten elämästä sijaisperheessä Perkiö (2009), lastenkodista aikuistuneiden nuorten myöhemmästä elämäntilanteesta Kiuru (2007) sekä kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviämisestä on tutkinut Reinikainen (2009).

Työni etenee seuraavanlaisesti: Tuon luvussa kaksi esille kehittämisprojektin taustaa ja niitä tekijöitä, joiden avulla voimme luoda yksilöllisiä auttamisen ratkaisuja nuorille, jotka tarvitsevat erityistä tukea. Seuraavassa luvussa tarkastelen voimavaroja, selviytymiskeinoja ja niiden vaikutusta hyvinvointiin. Neljännessä luvussa esittelen opinnäytetyön tavoitteen ja tarkoituksen sekä teoriataustaa. Viidennessä luvussa tarkastelen niitä tekijöitä, jotka edistivät selviytymistä ja kuudennessä luvussa tuon kahden tyyppitarinan kautta esille elämänpääntekohtia. Lopuksi käyn vielä läpi millaisia tuen tarpeita aineistosta nousi esille, ja pohdin, mitä ovat myönteisen kehityksen polut.

2 KEHITTÄMISPROJEKTIN LÄHTÖKOHDAT

Lähtökohtana on kasvava huoli nuorista ja heidän tulevaisuudestaan. Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten osuus on Kymenlaaksossa suuri. Perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneilla työttömyysaste on korkea. Tulevaisuuden näkymien puute ja opiskelun sekä työn tuoma vakaus ovat taustalla vaikuttamassa kehitystä jarruttavina tekijöinä. Opiskelu- tai työpaikan saamisen taustalla olevat ongelmat voivat olla moninaisia. Taustalta voi löytyä henkilöhistoriaan liittyvien tekijöiden rinnalla myös terveydellisiä seikkoja. Erityisen vaikeasti työllistyvien nuorten tukemiseksi tarvitaan uusia ratkaisuja.

Siä Päättät -hanke etsii uudenlaisia ratkaisuja nuorten osallisuuden tukemiseen, syrjäytymisen ehkäisemiseen ja voimavaraistamiseen. Tavoitteena on työelämän ja koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten integroiminen yhteiskuntaan. Työelämän ulkopuolella olevien nuorten osallisuutta tuetaan sekä suoraan että välillisesti, sillä hankkeeseen osallistuville nuorille tarjotaan mielekästä tekemistä ja samalla kehitetään parempia menetelmiä nuorten aktivointiin ja auttamiseen. Tällä työllä haluttiin asiakasymmärrystä lastensuojelulasten kokemuksiin ja sitä kautta kehittää menetelmiä ja osallisuutta.

Kunnassa on huomattu kasvava tarve alle 30-vuotiaiden palveluiden osalta työvoima-, mielenterveys-, terveys- ja päihdepalveluissa sekä aikuissosiaalityössä. Erityistä tukea tarvitsevien osuus on tässä joukossa korostunut. Palveluihin sitoutuminen on nuorten keskuudessa vaihtelevaa. On erityisen tärkeää nuorten ollessa kyseessä tiedostaa ajan muuttuvia ilmiöitä ja sitä kautta nuorten tarpeita. Yhteiskunnan ja työelämän toiminnan on hyvä tiedostaa näitä tarpeita ja pyrkiä kehittämään toimintaa asiakaslähtöisesti. (Toikko & Rantanen 2009, 14.) Kehittämiprojektin tavoitteena on koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten (16–29 v.) integroiminen yhteiskuntaan sosiaalisen osallistumisen ja voimavarojen tukemisen kautta.

Heino ja Johnson (2010, 286) ovat tutkineet huostassa lapsina olleiden myöhempiä vaiheita nuorina aikuisina. Heidän mukaansa kontakti ja luottamuksellinen suhde aikuiseen parantavat nuoren mahdollisuuksia selviytyä. Siirtymävaiheessa nuoruudesta aikuisuuteen olisi tärkeää saada joustavaa ja pitkäjänteistä tukea. Apua tarvitsevia ei läheskään aina osata kohdata yksilöinä, ja he

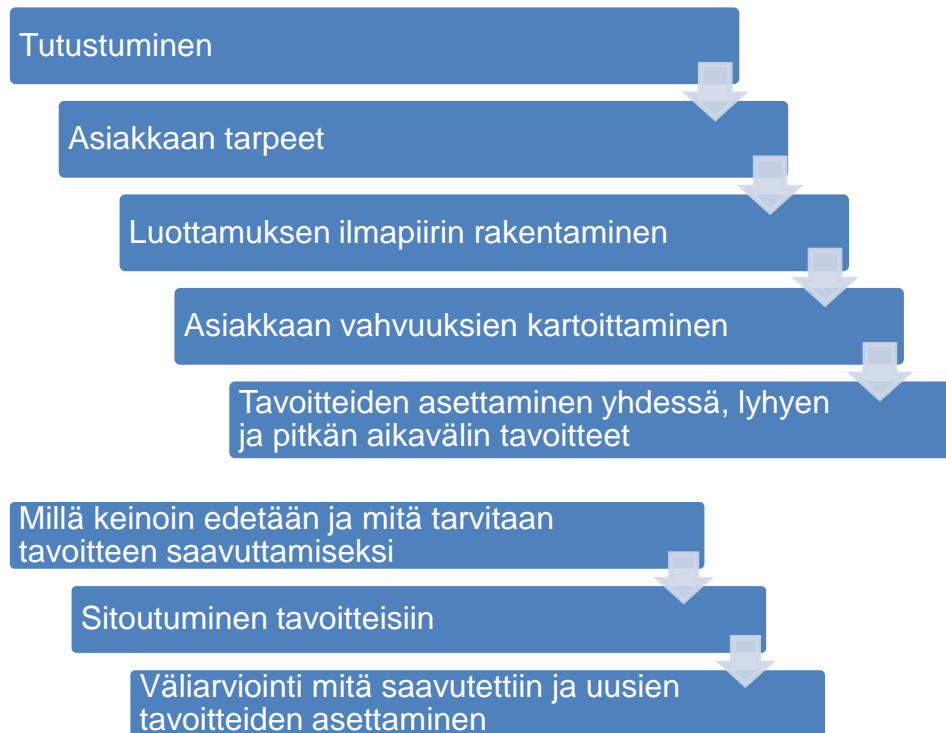
jäävät ilman tarvitsemaansa apua. Nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisen helpottamiseksi tarvitsemme uusia yksilökohtaisia ratkaisuja. Yleisen tason avun rinnalle tulisi kohdentaa yksilöllistä ja helposti saatavilla olevaa tukea, jonka myötä voi avautua polkuja selviytymisen sekä onnistumisen kokemuksiin. Holmilan ja Ilvan (2010, 58) tutkimuksessa nuoret arvostivat yksilöllistä tukea, terapiaa ja tiedon jakamista. Kuitenkin asioista puhumattomuuden kulttuuri ja yhteiskunnan tuomitseva asennoituminen nostaa kynnystä hakeutua avun piiriin. Yksityisyyttä painottava selviytyminen saattaa olla este avun saamiselle. Suutari (2001, 175) tuo esille, kuinka on mahdollista saavuttaa nuorten luottamus asiakaslähtöisellä ja yksilöllisyyttä painottavilla toimintatavoilla.

Lasten ja nuorten kunnioittava ja arvostava kohtaaminen on tärkeää. Myönteisen huomion antaminen tuottaa positiivista minäkuvaa ja käsitystä itsestä arvokkaana sekä merkityksellisenä ihmisenä. Arjen kohtaamisissa myönteisten asioiden esille tuominen lisää luottamusta ja motivoi osallistumaan. Ongelmien korjaaminen ja niiden ennalta ehkäisy sujuu paremmin, kun huomioidaan ihmisten vahvuudet ja ohjataan toimimaan niiden mukaan. Tämä edellyttää nuorten kanssa työskenteleviltä sekä nuorilta itseltään näihin vahvuuksiin tutustumista sekä niiden tunnustamista. (Maunu 2015, 68–69.)

Kehittäisin yksilöllisen kohtaamisen porrasmallin, jossa edetään askel kerrallaan asiakkaan ehdoilla. Asiakassuhteen luominen aloitetaan tutustumisella. Kuka minä olen ja kuka sinä olet, ovat siinä tärkeitä kysymyksiä. Tarkoituksena on saavuttaa molemmin puolinen luottamus ja oleellista on kuunnella, mitä toinen kertoo itsestään ja tilanteestaan. Asiakkaan omien voimavarojen ja taitojen kartoituksen jälkeen asetetaan yhdessä päämäärä sekä ne tavoitteet, joiden avulla edetään eteenpäin. Pyritään löytämään yhdessä maali, jota kohti kuljetaan, pienien välitavoitteiden kautta askel kerrallaan. On tärkeää käydä keskustelua asiakkaan kanssa ja löytää hänelle sopivat keinot, joilla hän voi edetä kohti tavoitettaan ja sitoutua niihin. Välitavoitteiden avulla voidaan yhdessä keskustellen arvioida jo saavutettuja tuloksia ja miettiä, millä tavoin sekä millaisilla työvälineillä voidaan jatkaa eteenpäin kohti seuraavaa askelmaa. Väliarvioinnissa arvioidaan rehellisesti yhdessä keskustellen, mitä saavutettiin ja mitä mahdollisesti jäi vielä saavuttamatta. Oleellista ei ole se, saavutettiinko tavoite ja miten saavutettiin vaan se, että asiakas on motivoitunut jatkamaan

eteenpäin kohti uusia tavoitteita. Se, kuinka usein asiakasta tavataan, on asiakas-kohtaista, hänen tarpeistaan lähtevää. Myös Haho (2013), Mannersola (2014) ja Lappalainen (2013) ovat maininneet kirjoituksissaan siitä, miten tärkeää on asiakkaan oikeanlainen kohtaaminen.

Asiakkaan yksilöllisen kohtaamiseen suunniteltu porrasmalli:

Asiakkaan tarpeista lähtevässä toimintamallissa korostuu ihmisen yksilöllinen kohtaaminen, jossa ensivaikutelma on tärkeässä osassa. Tapa, jolla asiakas kohdataan, vaikuttaa hänen käsitykseensä siitä, ollaanko hänen asiastaan ja auttamisestaan aidosti kiinnostuneita. Taito kohdata toinen ihminen aidosti ja kunnioittavasti ilman tälle asetettuja ehtoja välittyy konkreettisesti asiakastyöhön. On hyvä tiedostaa arvoperusta, jolle ammatillinen toiminta ja asiakkaan kohtaaminen nojaa. (Haho 2013, 6.) Lähtökohtana on asiakkaan kuunteleminen ja hänen käsityksensä ja toimintansa kunnioittaminen. Työntekijän omat arvostukset, ajatukset ja käsitykset ovat merkityksellisiä, kun rakennetaan työntekijän ja asiakkaan välistä suhdetta. Kyetäkseen välittämään asiakkaalle julkisen vallan edustajana yhteiskunnallista arvostusta täytyy hänen kyetä osoittaa arvostusta myös asiakkaalle ja luoda vastavuoroinen tasa-arvoon pe-

rustuva sosiaalinen suhde. (Metteri 2012, 236, 238.) Asiakkaan kanssa yhdessä sovitaan miten edetään avoimuuden ja luottamuksen hengessä (Raunio 2009, 103).

Ihmisten taustalla on monenlaisia tilanteita ja ongelmien kasaantumista. Työntekijöiden vaihtuvuus ja tunne, ettei tule kuulluksi eivät ole omiaan lisäämään luottamusta viranomaisia kohtaan. Luottamuksen saavuttamiseksi nämä ihmiset tarvitsevat pysyvyyttä ja rinnalleen ihmisen, jonka kanssa voidaan yhdessä omassa tahdissa edetä. (Kivistö 2006, 18.) Yhteistyösuhteessa asiakkaalla on mahdollisuus tuoda esille omilla näkemyksillään ja kokemuksillaan niitä asioita, jotka auttavat häntä luomalla pohjan selviytymiselle. Tärkeintä on kuunnella mitä ihminen sanoo eikä se mitä odottaisi hänen sanovan. (Meriö 2014, 12.)

Jokainen yhteistyösuhde on erilainen, johon ei ole olemassa valmista kaavaa. Asiakkaan persoonallisuus ja tarpeet määrittävät keskustelujen sisältöä, jolloin on tärkeää tuntea ja ymmärtää häntä kokonaisuutena. Yhteistyösuhde muuttuu ja muovautuu ajan kuluessa. Alkuvaiheessa voi korostua tuen ja rohkaisun merkitys. Yhteistyösuhteen syventyessä ja luottamuksen ilmapiirin vallitessa päästään syvemmälle asiakkaan ongelmiin. (Meriö 2014, 6, 11.) Jokaisen avun ja tuen tarve on yksilöllinen, mikä tarkoittaa työn tekemistä asiakkaan tarpeista käsin. Juha Varton (2000) mukaan asiakkaaseen tulisi suhtautua kuin hyvään mysteeriiin, mikä edellyttää kuulemista, kysymistä, keskustelua ja kiinnostusta hyvän löytämiseen yhdessä. Päämääränä on saada asiakkaan omat voimavarat ja taidot käyttöön orientoimalla katseen kohti tulevaa. (Kolkka ym. 2009, 104.)

3 VOIMAVARAT JA SELVIYTYMISKEINOT

Tutkimuksen tietoperustana esittelen käsityksiä voimavaroista ja selviytymiskeinoista sekä niiden vaikutuksista ihmisen selviytymiseen vaikeista olosuhteista. Tuon esille myös elämäntilanteeseen liittyviä käännekohtia ja niiden merkitystä ihmiselle mahdollisuutena muuttaa elämän suuntaa. Tähän tietosaan olen tuonut niitä asioita, jotka auttavat ymmärtämään keskeisiä tutkimuksessa

käsiteltäviä ilmiöitä ja esille tulevia tutkimustuloksia. Tämän tutkimuksen lähtökohtana ovat olleet lapsena huostaan otettujen kokemukset vaikeista olosuhteista selviytymisestä.

3.1 Yksilön voimavarat ja selviytymiskeinot

Muutokseen tarvitaan voimavaroja. Voimavarat voidaan jakaa kehon-, tunne-elämän-, mielen-, hengen-, ihmissuhteiden- ja elämänvalintoihin liittyviin voimavaroihin. (Havio ym. 2013, 46.) Voimavarojen säilyttämisteoria (Conservation of Resources Model) tuo esille ihmisten synnynnäisen tarpeen suojella ja lisätä aineellisia, sosiaalisia ja henkisiä voimavarojaan (Hobfoll 1989, 516–517). Ihminen pyrkii saavuttamaan voimavaroja yhä lisää ehkäisten niiden vähenemistä suojaamalla jo saavuttamia voimavaroja. Teorian oletuksena on voimavarojen kasaantuminen niille, joilla on enemmän voimavaroja, ja he myös menettävät niitä vähemmän sekä saavuttavat niitä lisää. Voimavaroilla on taipumus ruokkia ja vahvistaa toisiaan. Sitä kuvataan voimavarojen saavuttamisen kierteeksi (gain spiral). (Hobfoll & Shirom 2001.) Esimerkiksi naapuri voi omalla toiminnallaan lisätä toisen elämän merkityksellisyyden kokemisen tunteita, joka puolestaan lisää itseluottamuksen ja hyväksytyksi tulemisen tunteita sekä samalla kasvattaa selviytymisen halua. Arjen voimavarat vaikuttavat myönteisesti jaksamiseen, tyytyväisyyteen omaan elämään ja elämäntaitoihin. (Hobfoll 1998.) Myönteisesti rakentuneessa kierteessä yksilön kokemus omasta terveydestä ja hyvinvoinnista kohenee, mikä on avuksi saavutettujen voimavarojen ylläpitämisessä ja lisäämisessä. Voimavarojen vähäisyys tai puute voi aiheuttaa voimavarojen menettämisen kierteen. (Gorgievski & Hobfoll 2008.)

Lazaruksen teorian mukaan selviytymiskeinot voidaan jakaa ongelmasuuntautuneisiin (problem coping) ja tunnesuuntautuneisiin (emotion focused coping) keinoihin. Ongelmasuuntautuneissa keinoissa stressiä aiheuttava tilanne pyritään ratkaisemaan. Näitä ihminen käyttää silloin, kun hänen mielestään jotakin on vielä tehtävissä. Tunnesuuntautuneiden keinojen avulla ongelmallisen tilanteen aiheuttamia epämiellyttäviä tunteita pyritään lievittämään. Esimerkiksi stressiä aiheuttava elämäntilanne tulee näkyväksi tunteiden purkamisen kautta, tilanteen välttelynä, itseen kohdistuvina syytöksinä, etäännyttämisenä tai tuen etsimisenä muilta ihmisiltä. (Feldt & Mäkikangas 2010, 95.)

Selviytymiskeinoja voi oppia, ja ne voivat kehittyä ja muuntua elämäntilanteiden varrella. Siirryttäessä lapsuudesta aikuisuuteen ongelmasuuntautuneiden keinojen käyttö näyttää lisääntyvän ja tunnesuuntautuneiden vähenevän. Selviytymiskeinojen avulla ihminen käsittelee stressiä, joka on tärkeää haitallisten hyvinvointi- ja terveysvaikutusten minimointia. Aina selviytymiskeinot eivät johda myönteiseen lopputulokseen, jolloin ne voivat olla tehottomia tai ne voivat aiheuttaa hyvinvoinnin kannalta kielteisiä seurauksia. Traumaattiset kokemukset (vakava sairastuminen, onnettomuus tai läheisen ihmisen kuolema) sekä muut elämän suuret muutostilanteet koettelevat ihmisen selviytymiskeinoja. (Feldt & Mäkikangas 2010, 95–96.)

Lazaruksen teoriaa on kehitetty eteenpäin ja siinä huomio on kiinnitetty merkityskeskisiin selviytymiskeinoin (meaning-focused coping) ja korostettu myönteisten tunteiden merkitystä stressiprosessissa. Teorian keskeinen ajatus on, että ihmisellä voi olla tarve jatkaa stressaavan asian tai tilanteen käsittelyä vaikeissa elämäntilanteissa, eikä hän välttämättä tyydy ongelma- ja tunnesuuntautuneiden selviytymiskeinojen tehottomuuteen. Myönteiset tunteet motivoivat merkityskeskisten selviytymiskeinojen etsinnässä ja käytössä, palauttamalla yksilön voimavaroja. Lisäksi ne tukevat ongelma- ja tunnesuuntautuneiden selviytymiskeinojen ylläpitoa. Myönteiset tunteet lievittävät koettua stressiä, mikä edistää hyvinvointia ja terveyttä. (Feldt & Mäkikangas 2010, 96–98.)

Ihmisen omilla uskomuksilla, näkemyksillä, arvoilla ja arvojärjestyksellä sekä elämää ohjaavilla periaatteilla on merkityskeskisten selviytymiskeinojen valinnassa ja käytössä merkittävä rooli. Vaikeisiin elämäntilanteisiin ja kokemuksiin voi liittyä myös myönteisiä tunteita ja ajatuksia, jolloin ne voivat kasvattaa ihmistä henkisesti. Kasvu voi ilmetä esimerkiksi arvomaailman selkiytymisenä, sosiaalisten suhteiden parantumisenä tai elämän arvostuksen lisääntymisenä. (Feldt & Mäkikangas 2010, 98.)

Etujen ja myönteisten asioiden löytäminen (benefit-finding) vaikeistakin elämäntilanteista sisältää ajatuksen ”ei niin paha, ettei jotain hyvää”. Etujen ja myönteisten asioiden löytämisellä haastavissa elämäntilanteissa on yhteyttä ihmisten hyvinvointiin, kuten traumaattisten ja vaikeiden tapahtumien (esim.

vakava sairaus, läheisen kuolema) käsittelyssä. Moniin elämän vaikeisiin tilanteisiin liittyy myös myönteisiä näkökohtia, joiden huomaaminen vaatii ihmiseltä itseltään aktiivista muistuttelua. Tämä vahvistaa myönteisten mielialojen kokemista. Tavoitteiden sopeuttaminen (adaptive goal) uuteen elämäntilanteeseen, prioriteettien uudelleen järjestely (reordering priorities) ja myönteisten merkitysten liittäminen arkisiin asioihin (infusing ordinary events with positive meaning) tuovat uusia näkökulmia ihmisten ajatteluun. (Feldt & Mäkikangas 2010, 98–99.)

3.2 Voimavarojen vaikutus hyvinvointiin

Voimavaroilla on positiivinen vaikutus yksilön hyvinvointiin. Ne edistävät ihmisen henkistä kasvua ja kehitystä. Näihin liittyviä voimavaroja voivat olla perheen, ystävien ja muiden läheisten ihmisten antama tuki. (Hyyryläinen 2016, 29). Muita tekijöitä, jotka vaikuttavat yksilön selviytymiseen, ovat Pulkkinen (2002, 210–212) mukaan muun muassa hyvät sosiaaliset taidot ja persoonallisuuden ominaisuudet. Yksilön itseensä liittyvät sisäiset voimavarat, sisäiset selviytymisprosessit, itsearvostus, minän joustavuus ja elämäntilanteen tunne vaikuttavat siihen miten yksilö selviytyy (Tuomola 2005, 12). Selviytyminen vaatii yksilöltä aktiivista uuteen suuntautumista passiivisuuden sijaan (Ayalon 1995, 12). Vaikeissa olosuhteissa selviytymisessä on eduksi, jos ihminen on temperamentiltaan sopeutuva ja aktiivinen. Hän luottaa omaan vaikutusmahdollisuksiinsa, on itsevarma ja tunnetaidoiltaan hyvä. Selviytymistä tukevat kognitiiviset taidot ja vahva suoritusmotivaatio. (Rönkä 1992, 53.)

Millä tavoin ihminen pystyy välttämään voimavarojen menetyksiä ja saamaan uusia voimavaroja itselleen, on suhteessa koettuun hyvinvointiin. Vakaa tilanne yksityiselämässä koetaan voimavarana, joka tekee mahdolliseksi uusien hyvinvointia lisäävien voimavarojen hankkimisen. Uusien voimavarojen tavoittelu on tärkeää, koska niiden myötä vaatimusten kohtaaminen on helpompaa ja ne heikentävät voimavarojen menettämisen todennäköisyyttä. (Hakanen 2004, 219, 288.) Voimavarat yhdessä riittävän hyvien elinolojen kanssa antavat mahdollisuuksia ihmiselle hyödyntää tietoa ja käyttää niitä mahdollisuuksia, jotka ovat tarjolla. Yksilön valintoja muokkaavat voimavarat ja elinolot yhdessä ja ne vahvistavat tai heikentävät koettua hyvinvointia. (Rouvinen – Wilenius & Leino 2010, 240.)

Hyyryläisen (2016, 65) tutkimuksessa tuli ilmi, kuinka onnistumisen kokemukset ovat ihmiselle tärkeä voimavara, joka tuo lisämotivaatiota selviytymiseen ja lisää hyvinvoinnin kokemuksia. Onnistumisen kokemukset luovat mielihyvää, kohentavat itsetuntoa ja saavat yksilön motivaation nousemaan. Tässä työssä läheiset ihmiset, ystävät ja heidän tukensa ovat olleet tutkimushenkilöille tärkeä voimavara, joka on lisännyt hyvinvointia ja tuonut heille lisämotivaatiota selviytymiseen haastavasta elämäntilanteesta.

3.3 Näkökulmia selviytymiseen

Selviytymistä on selitetty tutkimuksissa siten, että suojaavat tekijät ovat ihmisen elämässä vahvempia kuin hyvinvointia uhkaavat tekijät (Rönkä 1992, 41–42; Reinikainen 2009, 163). Lapsuuden riskitekijöistä huolimatta on mahdollisuus selviytyä suojaavien tekijöiden myötävaikutuksella, kun lisäksi löytyy selviytymiskykyä (Rönkä 1994, 153–154). Kokemuksia ja käsityksiä siitä mikä tutkittavia on elämässä auttanut eteenpäin, ovat tässä tutkimuksessa heidän omat selviytymiskokemuksensa. Kaikki tutkimukseen osallistuneet ovat selviytyneet kokemustensa mukaan kohtuullisesti, mikä kertoo suojaavien tekijöiden positiivisesta vaikutuksesta selviytymiseen. (Reinikainen 2009, 163.) Vaikeat asiat ja tapahtumat elämässä voivat myöhemmin osoittautua myönteisiksi ja muuntua ajan kuluessa kokemuksiksi, jotka lisäävät ihmisen selviytymiskeinoja. Suuristakin vaikeuksista on mahdollista selviytyä positiivisen elämäntilanteen avulla ja kääntää hankaluudet osaksi omia voimavaroja. (Oravala & Rönkä 1999, 278.)

Selviytymisestä tai selviytymiskyvystä käytetään käsitettä resilienssi (*resilience*). Resilienssi on ominaisuus, joka kehittyy läpi elämän. Haastavat elämäntilanteet, vastoinkäymiset ja muut elämäkokemukset kasvattavat ihmisestä selviytymiskykyisen. Omien voimavarojen tunnistaminen, halu selvitä ja avun hakeminen ystävilta, perheeltä tai viranomaisilta liittyvät resilienssin muodostumiseen. Kyky selviytyä liittyy läheisesti optimismiin eli taitoon nähdä ongelmien keskellä myönteisiä asioita ja havaita omat mahdollisuutensa vaikuttaa niihin. (Lääperi 2016.) Vastoinkäymisistä huolimatta on mahdollista selviytyä itsestä löytyvien voimavarojen ansiosta, jotka kasvavat ja kehittyvät

myrskystä toiseen, jolloin resilienssi kasvaa. Parhaiten elämän kivikoista selviävät ne ihmiset, jotka ymmärtävät elämän olevan jatkuvaa muutosta. (Salmi-
nen 2015.)

Yksilöllinen selviytymiskyky kuvaa hyvin sitä miten vaikeissa elämäntilanteissa eläneet ihmiset ovat vaarassa joutua sosiaalisiin ja psyykkisiin vaikeuksiin, mutta onnistuvat jotenkin rakentamaan itselleen riittävän hyvän elämän ja toimimaan täysivaltaisina yhteiskunnanjäseninä. Selviytymiskeinot ovat ihmisillä erilaisia, ja selviytymiskyky voi vaihdella tilanteesta riippuen. Usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin itseluottamuksen ohella ovat selviytymiskyvyssä keskeisiä asioita. Läheisillä ihmissuhteilla näyttää olevan suuri rooli siihen miten ihminen näkee itsensä ja omat kykynsä. (Reinikainen 2009, 164.)

Lapsuuden ja nuoruuden kokemukset haastavissa olosuhteissa elämisessä olisivat todennäköisesti ennustaneet merkittäviä vaikeuksia myöhemmin tutkimushenkilöiden elämässä. Kuitenkin he olivat vaikeuksien kautta selviytyneet melko hyvin. Selviytymistä ei selittänyt mikään yksittäinen asia. Oman selviytymisen halun kanssa moni muu eri tekijä oli selviytymisen taustalla. (Reinikainen 2009, 164.)

Selviytymisen näkökulmasta on tärkeä kysymys millaisena ihmiset nähdään ja miten heidät määritellään. Sosiaalialan ammattilaisten toiminnan kautta määritykset vaikuttavat ihmisiin välittyen tietoisesti tai tiedostamatta muokaten heidän minäkäsitystään ja tulevaisuuden odotuksiaan. Tärkeää on se, miten avun tarpeessa olevat nähdään. Näemmekö heidät tavallisina ihmisinä, joiden huolia ja toiveita tulee kuunnella, jotta voidaan tietää, millaisia he ovat ja mitä he tarvitsevat? (Reinikainen 2009, 164–165.)

3.4 Elämän käännekohtat

Selviytymisen nähdään olevan yksilön omiin voimavaroihin ja asenteisiin liittyvä prosessi, johon liittyy elämän käännekohta. Keskeisiä tekijöitä selviytymisessä ja henkisiä voimavaroja tässä tutkimuksessa ovat turvallisuuden tunne, rakkaus, vapaus ja ystävyys. Selviytymisprosessiin puolestaan liittyy sosiaalinen verkosto, tunteista puhuminen, liikunta, mielikuvitus ja tiedon hankinta.

Selviytymisprosessi on yksilöllisiin voimavaroihin ja keinoihin liittyvä kokonaisvaltainen prosessi. Tähän prosessiin näyttäisi liittyvän elämän käännekohta tai tilanne joka mahdollistaa elämäntilanteen muutoksen ja psyykkisen kasvun. Tätä prosessia voivat tukea eri asiat eri ihmisillä. (Tuomola 2005.)

Siirtymävaihe nuoruudesta aikuisuuteen nähdään elämänkaaritutkimuksessa käännekohtana, jossa ihminen voi etsiä uutta suuntaa lapsuuden ja nuoruuden vaikeiden elämänolosuhteiden muodostamalle elämänkululle. Ihmisten elämässä tapahtuvia merkittäviä muutoksia voidaan kutsua elämän käännekohtiksi. Ne voivat muuttaa ihmisen elämän yhdessä hetkessä, jolloin elämässä avautuu uusia mahdollisuuksia. (Rönkä 1992, 41–42.) Elämään liittyvät käännekohdat voivat rakentua tapahtumista, joihin yksilö ei itse voi juuri vaikuttaa sekä lisäksi ihmisen omista valinnoista ja ratkaisuista. Käännekohdat ihmisen elämässä voivat olla merkittäviä kehityskriisejä, jotka muokkaavat niitä tapoja, joiden avulla ihminen voi selvitä haasteista elämässään. Käännekohtiin liittyy myös kokemus oppimisesta ja uuden sisäistämisestä. Oppimiskokemusten kautta ihmisen käyttäytyminen saa uusia muotoja ja rooliodotukset sekä muutokset minäkäsityksessä vaikuttavat persoonallisuuteen, emootioihin ja kognitiiviseen kehitykseen. Tämän kaltaisia myönteisiä käännekohtia ihmisen elämässä voivat olla lapsen syntymä, avioliiton solmiminen ja onnistumiset omista tavoitteistaan. Kielteisiä puolia voivat olla ihmissuhdeongelmat, läheisen ihmisen menetys ja epäonnistumiset yksilölle itselle tärkeissä asioissa. Tärkeää on se, miten suhtautuu näihin muutoksiin, sillä voimattomuuden tunne voi saada aikaan psyykkisessä hyvinvoinnissa negatiivisia muutoksia. (Oravala & Rönkä 1999, 274–275.)

Sukupuolten välillä on erilaisia tulkintaeroja. Miehet liittyvät uran, asepalveluksen ja koulutuksen naisia useammin käännekohtiksi. Naisilla korostuvat muutokset ihmissuhteissa, vanhemmuus, henkilökohtaiset kriisit ja muut perhetilanteeseen liittyvät käännekohdat. Elämänkaarajattelun mukaan osatekijät, jotka vaikuttavat merkittävien käännekohtien syntyyn, ovat yhteydessä iän tuomiin biologisiin, sosiaalisiin ja psyykkisiin muutoksiin. Yhteiskunnallisella tilanteella ja kulttuurin rakenteellisilla tekijöillä on merkitystä siihen, millaisista käännekohdista elämänkulku muodostuu. Arvot ja normit vaikuttavat siihen, millaiset ratkaisut, tapahtumat sekä valinnat ovat ihmisen elämän kannalta merkityksellisiä. (Oravala & Rönkä 1999, 276–277.)

Epäsuotuisan kehityskulun suunnan muutos voi Oravalan ja Röngän (1999, 277–278) mukaan tapahtua elämän käännekohtissa, jolloin merkittävä elämäntapahtuma voi avata uusia mahdollisuuksia. Parisuhteen muodostaminen tai työpaikan saaminen voivat olla alku uudelle positiiviselle muutokselle. Suojatekijät ovat yhteydessä ihmisen elämän positiivisiin käännekohtiin eli niihin tekijöihin, jotka edesauttavat ihmisen selviytymistä haastavissa olosuhteissa. Onnistumisen kokemukset ja tukea antavat ihmissuhteet ovat niitä suojatekijöitä, joilla voi olla vaikutusta ihmisen elämään vielä aikuisenakin. Uusi ympäristö voi merkitä uusia mahdollisuuksia. Yksilön sisäiset voimavarat voivat vahvistua uusien roolien ja pätemismahdollisuuksien myötä, jolloin itsetunto kasvaa ja hallinta omasta elämästä vahvistuu. Tämä luo pohjaa uudelle elämäntyylille.

Lapsuuden ja nuoruuden elämänvaikeudet voivat heikentää sisäisiä voimavaroja, jolloin kyky selviytyä muutoksista on puuttuvien hallintakeinojen vuoksi haastavaa. Tällöin elämä voi näyttäytyä olosuhteiden armoilla olemiseksi. Kokemukset negatiivisista elämäntapahtumista voivat ajan kuluessa muuttua myönteiseksi kokemukseksi, jotka lisäävät yksilön selviytymiskeinoja. Vaikeista ja hankalista olosuhteista selviäminen voi lisätä luottamusta omaan selviytymiskeinoihin sekä kykyyn kohdata uusia haasteita. Ihmisen kyky löytää vaikeista asioista myönteistä kertoo siitä, kuinka on mahdollista selviytyä elämän karikoista entistä vahvempana. Käännekohtiin elämässä liittyy usein muutoksia ihmissuhteissa, minäkäsityksessä ja elämäntyyliin. Yllättävä elämäntapahtuma voi muuttaa ihmisen elämän pysyvästi. Elämän käännekohtissa useimmiten korostuu muutoksen sijaan jatkuvuus, ja ihmisen käyttäytyminen ja persoonallisuus elämänmuutoksesta huolimatta voivat pysyä ennallaan. (Oravala & Rönkä 1999, 278–279.)

3.5 Yksilön sisäiset voimavarat

Elämässä kohdataan paljon haasteita ja vaatimuksia, jotka vaikuttavat ihmisten toimintaan, kun he tekevät valintoja ja päätöksiä. Monet ihmiset (vanhemmat, opettajat ja kaverit) vaikuttavat nuorten tulevaisuuden tavoitteen asetteluun, vaikka nuori tekee itse omat valintansa ja valitsee itselleen erilaisia kehitysympäristöjä. Hän perustaa oman elämänsä ohjauksen motivaatioon ja tavoitteiden asettamiseen, joka on sidoksissa ikään liittyvään ympäristöön ja sen

mahdollisuuksiin. Eri ikävaiheissa mahdollisuudet ovat erilaiset ja se sekä kanavoi, että rajoittaa yksilön valinnanmahdollisuuksia. (Salmela-Aro 2010, 131.)

Oman asenteen merkitys on suuri siihen, kuinka selviytyy arjen haastavista tilanteista. Elämässä kohdatut asiat ja aiemmat kokemukset vaikuttavat millä tavoin ja miten asioihin suhtaudutaan. Positiivisen asenteen ja luonteen avulla niistä selviytyy paremmin. (Hyyryläinen 2016, 75.) Positiivisten asioiden näkeminen vaikeissa elämäntilanteissa lisää ihmisen sisäisiä voimavaroja (Ojanen 2007, 294). Optimistinen asenne elämää kohtaan antaa joustavuutta ja kykyä kerätä palaset vastoinkäymisten sattuessa ja aloittaa alusta (von Hertzen 2009, 141).

Aiemmat elämäkokemukset voivat toimia ihmisen voimavarana. Kokeilujen kautta voi oppia tunnistamaan itselle parhaiten sopivat tavat elää ja toimia sekä oppia tunnistamaan, millaiset asiat tuovat voimavaroja omaan elämään. (Hyyryläinen 2016, 76.) Voimavaroilla on taipumus kasautua ja yhden voimavaran saavuttaminen merkitsee todennäköisesti myös toisen voimavaran saavuttamista. Ihmisen voimavarojen lisääminen ja niiden suojeleminen ylläpitää voimavaroja sekä kasvattaa myönteistä voimavarojen kehää. (Hakanen 2004.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Tämä tutkimustyö liittyy Siä Päätät -hankkeeseen, jonka tarkoituksena on löytää uusia menetelmiä sekä tapoja erityistä tukea tarvitsevien nuorten elämäntilanteen tukemiseksi, osallisuuden edistämiseksi ja voimavarojen vahvistamiseksi. Tutkimuksen tarkoituksena on löytää vastauksia siihen, miten ja millä tavoin voidaan tukea nuorten osallisuutta ja vahvistaa heidän voimavarojaan. Haastattelin tutkimusta varten ihmisiä, jotka ovat olleet lastensuojelun asiakaina lapsena ja nuorena. Tutkin heidän kertomustensa pohjalta, millainen merkitys voimavaroilla on hyvinvointiin ja millaisia selviytymiskeinoja heillä on. Tarkoituksena on asiakaslähtöisen toiminnan kehittäminen ja nuorten aktivoiminen.

4.1 Tavoite ja tarkoitus

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää lastensuojelun asiakkaina olleiden ihmisten kokemusta siitä, mikä heidän mielestään käänsi asiat parempaan suuntaan. Tutkimuksessa etsitään vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Mikä oli se kohta elämässä, josta lähti käänne parempaan?
2. Mitkä olivat selviytymistä tukevia tekijöitä?

Pyrin selvittämään myös, mitkä eri tekijät ovat edistäneet selviytymistä sekä millainen merkitys voimavaroilla ja omalla asenteella on selviytymisessä vaikeasta elämäntilanteesta.

4.2 Tutkimuksellinen lähestymistapa ja tutkimusmenetelmät

Laadullinen tutkimus on saanut erilaisia vaikutteita monista eri ajattelu- ja tutkimustraditiosuunnista. Sillä on yhteyksiä muun muassa fenomenologiaan, analyttiseen kielifilosofiaan ja hermeneutiikkaan. (Eskola & Suoranta 1998, 25.) Laadullista tutkimusta voidaan kutsua myös ymmärtäväksi tutkimukseksi, koska ilmiöitä voidaan ymmärtää tai selittää (Tuomi & Sarajärvi 2002, 27).

Laadullinen tutkimus tarkastelee ihmisten välistä sosiaalista merkitysten maailmaa, jossa ihmisen omat kuvaukset koetusta todellisuudestaan oletetaan sisältävän niitä asioita, joita ihminen pitää elämässään tärkeinä ja merkityksellisinä (Varto 1992, 23–24, 58–59). Tutkimuksessa tuodaan näkyväksi teema-haastattelun avulla muisteluun perustuen ihmisten kertomuksia elämästään ja siitä mistä lähti käänne parempaan.

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata ja ymmärtää millainen merkitys lastensuojelun asiakkuudella on ollut tutkittavien elämään. Valitsin kvalitatiivisen tutkimusotteen, koska halusin saada yksityiskohtaista ja syvällistä tietoa tutkittavien kokemuksista lastensuojelun asiakkaana. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (1997, 119, 160–166) toteavat, että laadullisessa tutkimuksessa tutkija näkee ja kokee asiat omalla ainutlaatuisella tavallaan, tavoitteena tuoda esille tutkittavien oman näkökulman.

Tiettyä tapahtumaa tai toimintaa pyritään laadullisessa tutkimuksessa kuvaamaan ja ymmärtämään teorian avulla. Tavoitteena on antaa jostakin ilmiöstä mielekäs tulkinta teoriaan tukeutuen. Aineiston tarkastelua varten tarvitaan taustateoria, sillä tutkimuskysymykset edellyttävät tulkintateoriaa. Tutkija tekee tulkintateorian avulla valintoja, siitä mitä hän etsii aineistosta. (Eskola & Suoranta 1998, 61,82; Tuomi & Sarajärvi 2002, 87–88.) Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa voidaan kerätä kyselemällä, havainnoimalla, haastattelemalla ja etsimällä tietoa, jotka perustuvat erilaisiin dokumentteihin. Tutkimusongelman mukaan voidaan näitä aineistonkeruumenetelmiä käyttää eri tavoin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 73.)

Kun halutaan kuvata todellista elämää ja pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä, voidaan käyttää laadullista tutkimusmenetelmää. Lähtökohtaisesti tutkimusote on induktiivinen ja päättyy yksityisistä havainnoista yleisiin merkityksiin. Tarkoituksena on kuvata todellisen elämän moninaisuutta, jolloin voi löytää asioiden erilaisia syy-seuraussuhteita. Näiden syy-seuraussuhteiden kietoutuneisuuden vuoksi tutkimusta tulee tehdä kokonaisvaltaisesti. Lisäksi on tärkeätä ymmärtää omat arvolähtökohdat, sillä ne muokkaavat ymmärrystämme tutkittavasta ilmiöstä. Objektiviisuuden saavuttaminen ei ole mahdollista perinteisessä mielessä. Tutkija itse ja mitä tutkija tietää ovat kietoutuneina toisiinsa saumattomasti. Ilmiötä tutkimalla ja ottamalla huomioon nämä suhteet on mahdollista saavuttaa kokonaisvaltainen tutkimustulos. Laadullisessa tutkimuksessa on pyrkimyksenä löytää uusia tosiasioita, eikä vahvistaa vanhoja jo vahvistettuja totuuksia. (Hirsjärvi ym. 2009, 160–162.) Koska minulla eikä minun läheisilläni ole taustalla lastensuojelun asiakkuutta, auttaa se suhtautumaan tutkimukseen avoimin mielin ilman oman kokemuksen tuomaa painolastia.

Laadullisessa tutkimuksessa tulkinnat ja aineistoon liittyvät näkökulmat kehittyvät vähitellen, jolloin tutkimusprosessin edetessä tutkimusongelma täsmenyy. Aineiston rajaaminen on tärkeää tulkinnallisessa mielessä. (Kiviniemi 2010, 70–71, 73.) Laadullinen tutkimus on myös valintojen tekemistä (Hirsjärvi ym. 1997, 119–122; Ruusuvuori ym. 2010, 16). Tutkimusaineiston avulla voi löytää myös uusia näkökulmia eikä vain vastauksia tutkimuskysymykseen. Tässä tutkimuksessa tuli esille tutkimuskysymysten vastausten lisäksi myös muita näkökulmia, joista kerrotaan luvussa seitsemän.

Omat ennakko-oletukset on hyvä tiedostaa ja pyrkiä minimoimaan niiden vaikutus, sekä olla tietoinen omista tutkimukseen liittyvistä lähtökohdista (Eskola & Suoranta 1998, 19–20; Laine, 2007, 34). Tutkijan tekemät havainnot ja aiemmat kokemukset tutkittavasta ilmiöstä, eivät saisi vaikuttaa tulokseen (Tuomi & Sarajärvi 2002, 97). Laadullisessa tutkimuksessa Hirsjärven ja Hurmeen (2001, 59) mukaan voidaan saada tärkeää tietoa muutamaa ihmistä haastatteleamalla pyrkien ymmärtämään, etsimään uusia teoreettisia näkökulmia tai saamaan tietoa paikallisesta ilmiöstä.

4.2.1 Aineistonkeruumenetelmä ja tutkimuksen kohderyhmä

Tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, ja laadullisen tutkimuksen tavoin aineisto kootaan luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa (Hirsjärvi ym. 2009, 164). Aineistonkeruumenetelmiksi valikoitui kaksi menetelmää, teemahaastattelu ja lehti-ilmoitus. Ilmoituksen avulla etsittiin kodin ulkopuolelle sijoitettuja vuonna 1976–1989 syntyneitä ihmisiä kirjoittamaan lyhyttä omaelämäkertaa lastensuojelun asiakkuuteen johtaneista syistä. Tällä menetelmällä ei saatu yhtään vastausta. Ihmiset teemahaastattelua varten löytyivät omien kontaktien kautta. Haastavan elämäntilanteen, selviytymistä edistävien asioiden ja selviytymisprosessiteemojen teemojen kautta haastateltiin kuusi iältään 19–42 -vuotiasta henkilöä. Kaikilla haastateltavilla on lastensuojelun asiakkuus, ja he ovat olleet sijoitettuna kodin ulkopuolelle.

Teemahaastattelu-tilanteessa vuorovaikutus koostuu sanoista, sanojen merkityksestä ja tulkinnasta ihmisten välillä (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48). Haastattelua voidaan kuvata vuorovaikutteisena keskusteluna, jossa tutkimuksen aihepiiriin kuuluvia kiinnostavia asioita tutkija pyrkii selvittämään haastateltavilta. Teemahaastattelu sopii intiimien ja arkojen aiheiden käsittelyyn. (Metsämuuronen 2001, 42.) Teemahaastattelu tuo myös tutkittavien oman äänen kuuluviin. Haastattelu-tilanteessa vuorovaikutus ihmisten välillä koostuu sanoista ja niiden merkityksestä sekä tulkinnasta. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48.) Haastattelu on eräänlainen vuorovaikutteinen keskustelu, jossa tutkija pyrkii selvittämään haastateltavilta häntä kiinnostavat asiat, jotka kuuluvat tutkimuksen aihepiiriin. Teemahaastattelussa kysymysten muodot tai järjestys eivät ole tärkeitä, vain teemat tiedetään. Tämä vastaa monia laadullisen tutkimuksen

lähtökohtia. (Hirsjärvi ym. 1997, 203; Eskola & Vastamäki 2007, 27–28.) Eskolan ja Suorannan (1998, 79) mukaan tutkittavasta kohteesta tarvitaan tietoa, joka ohjaa teemojen muodostumista ja tämän tiedon avulla rakennetaan teemahaastattelurunko. Teemahaastattelussa Pattonin (2002, 228) mukaan tuodaan etukäteen esille haastattelun teemat. Kysymykset muotoutuvat usein vasta haastattelutilanteessa, jolloin haastattelijan tukena voi olla lista teemoista. Aiheen ollessa rajattu pysyy haastattelu keskustelunomaisena. Kysymykset teemoista voivat vaihdella eri haastattelukerroilla, jolloin vastaukset saavat erilaisia vivahteita ja tämä voidaan nähdä haittana.

Haastattelutilannetta voidaan kuvata kielipeliksi. Siinä ovat läsnä haastattelija ja haastateltava. Hirsjärvi ja Hurme (2001, 52–53) soveltavat Winchin (1979) ajatuksia haastattelusta, jossa haastattelijan mielenkiinnon kohteena on haastateltavan puheen sisältö. Haastattelija tekee haastateltavan puheesta havaintoja, joita hän tulkitsee. Haastattelua suunniteltaessa on hyvä kiinnittää huomiota siihen miten kommunikaatiotyylit vaihtelevat eri sosiaaliryhmissä ja kuinka sanojen sivumerkitykset vaihtelevat ihmisten välillä. Puhettavan valintaan on syytä kiinnittää huomiota haastattelutilanteessa, jolloin on myös hyvä valita itselle sopivat ilmaisut. Tämä noudattaa niin sanotun normaaliuden periaatetta. (Eskola & Vastamäki 2007, 32–33.) Tässä tutkimuksessa haastateltavat edustavat eri ammattiryhmiä, joka asettaa omat haasteensa haastateltavien kommunikaatiotyylien ymmärtämiseen.

Ennen oman teemahaastattelurungon muodostamista luin kirjallisuutta ja ladin lopulta Hirsjärven ja Hurmeen (2001, 66–67) pohjalta oman teemahaastattelurungon vastaamaan asettamiini tutkimuskysymyksiin. Haastattelutilanteessa käytin ennalta tekemääni teema-haastattelurunkoa (liite 1). Tarvittavat teemat nousivat esiin tutkimuskysymysten ja teoriataustan kautta.

Haastattelun onnistumiseen vaikuttavat haastattelupaikan valinta ja haastattelutilanteen rauhallisuus. On hyvä valita mahdollisimman neutraali paikka ettei haastateltava tunne itseään epävarmaksi. Myös istumajärjestelyyn on syytä kiinnittää huomiota. Tällä vältetään valta-aseman korostumista. (Eskola & Vastamäki 2007, 28–30.) Haastatteluiden ympäristöiksi valikoituivat julkiset paikat neljässä tapauksessa, joiden maaperälle oli haastateltavien helpompi

tulla. Yhdessä tilanteessa keskustelimme Skypen välityksellä ja eräässä toisessa tapasimme yksityiskodissa. Rentoutuneen tunnelman saamiseksi ja nauhoituksen onnistumiseksi istuimme haastateltavien kanssa vastakkain. Haastattelut olivat kestoaltaan noin 45 minuuttia. Haastatteluaineiston laajuus oli yhteensä 54 sivua 1,15 rivinvälin Word-tekstiä.

Laadullisessa tutkimuksessa, jossa aineistonkeruumenetelmänä käytetään haastattelua, on asiakokonaisuuksien hahmottaminen vaikeaa nauhoitettua puhetta kuuntelemalla, jolloin on yleistä tehdä analyysi litteroidusta aineistosta. Litterointivaiheessa aineistoa tulkitaan ja päätetään mikä aineistossa on tutkimuksen kannalta relevanttia. (Ruusu vuori 2010, 427–428.) Haastattelujen jälkeen litteroin aineiston.

Tutkimuksen eri vaiheissa kehoitetaan kirjallisuudessa olemaan joustava ja avoin päätöksien suhteen, siitä miten tutkimus etenee. Tämä pätee myös valittaessa haastateltavia tehtävään tutkimukseen. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 59.) Tutkimuksen kohderyhmäksi valikoituivat ihmiset, jotka ovat olleet lastensuojelun asiakkaina jossain vaiheessa elämäänsä. Haastateltavat ovat olleet sijoitettuna kodin ulkopuolelle jo lapsena. Haastavan elämäntilanteen, selviytymistä edistävien asioiden ja selviytymisprosessiteemojen kautta haastateltiin kuusi iältään 19–42-vuotiasta henkilöä. Haastateltavia etsittiin internetissä toimivan yhteisöpalvelu Facebookin kautta sekä sosiaalialalla toimivien henkilöiden omien kontaktien kautta.

4.2.2 Aineiston analyysimenetelmä

Narratiivisuus pohjautuu tarinallisessa muodossa olevaan tietoon elämää muistuttavien tarinoiden ja kertomusten muodossa (Heikkinen 2007). Aineistosta pyritään tuomaan esille uuden tarinan avulla aineiston kannalta keskeisiä merkityksiä ilman aineiston luokittelua tai sen kategorisointia (Heikkinen 2007, 148). Kerronnallinen tutkimus on laaja ja monimuotoinen tutkimussuuntaus, ja jokainen tutkija joutuu itse tekemään omat tutkimukselliset valintansa. Tätä monimuotoisuutta Leena Syrjälä (2001, 214) on kuvannut seuraavasti: *”Viime kädessä kuitenkin jokainen tutkija luo itse oman narratiivisen metodinsa toisten tutkijoiden viitoittaman tien pohjalle. Hän kehittelee oman ta-*

pansa elämäkokonaisuuden kirjon tavoittelemiseen siten, että hänen tuottamansa teksti houkuttelee lukijaa ja saa aikaan sijaiskokemuksia, tunteita, että on itse ollut mukana kyseisen ihmisen elämässä.”

Narratiivisuus liitetään melko usein tietoteoreettisiin ja kulttuurisiin näkökulmiin, kuten konstruktivismiin tai postmoderniin. Konstruktivisessa näkemyksessä ihmiset konstruoivat eli rakentavat tietonsa ja identiteettinsä kertomusten välityksellä, jolloin ihmisen käsitys itsestä on kertomus, joka rakentuu ja muuttaa muotoaan jatkuvasti. Todellisuuksia on erilaisia, ja ne konstruoidutvat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ihmismielissä eri tavoin, jolloin ihminen rakentaa tietonsa aikaisemman tiedon ja kokemusten varaan. Uuden kertomuksen tuottaminen aineiston kertomusten perusteella on keskiössä narratiivisessa analyysissä. (Heikkinen 2007, 145, 148.)

Elämäntarinamme kuvastaa sisäistä minuuden kokemusta, sitä mitä olemme, millaisessa asemassa olemme yhteiskunnassa. Se käsittää joukon erilaisia kokemuksia jokapäiväisestä elämästä. Ihmisten välisessä viestinnässä käytetään tarinaa välineenä, jonka avulla kerrotaan pieniä tarinoita oman näkökulman tuottamasta kontekstista. Näistä tarinoista rakentuu ihmisen elämä. (Peavy 1999, 102–103.)

Elämäkerrat ovat dokumentteja ihmisten elämästä ja näin osa kvalitatiivista aineistoa (Eskola & Suoranta 1998, 22–24). Niissä tulee esiin laadullisten aineistojen narratiivinen näkökulma, joka merkitsee kokemusten ja todellisuuden muodostamista tarinoiden muodossa. Tarinoiden ja kertomusten avulla ihminen luo järjestystä kokemusten muodostamaan kaaokseen. Tarinalla on alku, keskikohta ja loppu. Ne seuraavat luontevasti toisiaan. Narratiivi antaa rakenteen ja juonen jatkuvasti muuttuvalle elämälle. Kulttuurissa vallitsevat narratiiviset mallit luovat pohjan ajatuksille, havainnoille ja päätöksille. Kertomalla tarinoita elämästämme luomme tapahtumille ja siten myös elämällemme alun, keskikohdan, tulevaisuuden ja lopun. (Hänninen 1996, 109–118.)

Luin haastatteluaineistoja läpi useaan kertaan, jolloin tekstit alkoivat kertoa omaa tarinaansa. Näissä tarinoissa tutkimushenkilöt tulkitsevat menneisyytään. He luovat kertomuksen, jonka avulla he hahmottavat itseään ja omaa

elämäänsä. Hännisen (2009, 2,4) mukaan tarinan eli kertomuksen muodostaminen on tyypillistä ihmiselle. Pyrin tulkitsemaan kertomuksia ilman ennakkoletuksia ja löytämään juonenkulun kannalta olennaiset asiat. Samasta aiheesta ja samankaltaisista tapahtumista voi tehdä erilaisia tulkintoja.

Narratiivisessa analyysissä voidaan muodostaa tarinatyyppisiä ja näissä tarinoissa työstetään esimerkiksi selviytymistä elämänmuutoksissa. Tarinoissa nivoutuvat yhteen ihmisen kokemukset, toiveet, tavoitteet ja asenteet sekä sosiaaliset ja yhteiskunnalliset tarpeet. Loin haastatteluaineistosta ensin ydintarinoita joissa tarinan juonet ovat tiivistetyssä muodossa. Ydintarinoista voidaan muodostaa perustarina, johon kiteytyvät pienemmät tarinat ja pääjuoni. Tämä on eräänlaista tyypittelyä, jossa aineiston keskeiset asiat tiivistetään havainnollisiin tyyppisiin. Tyypittelyssä aineistoa kuvataan laajemmin kuin teemoittelun avulla ja kuitenkin useimmat teemat sisältyvät näihin tyyppisiin. Tämä tarkoittaa aineiston työstämistä ja tiivistämistä. Muodostin teemoittelun avulla tyyppit ja luettuani aineistoa useaan kertaan tarkensin tyyppisiä käsittelyn ja analyysin avulla. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tulososassa tuon esille tämän tutkimuksen tyyppitarinat.

4.3 Eettisyys ja luotettavuus

Ihmisten osallistumisen tulee olla vapaaehtoista ja tutkimuksen tavoitteesta sekä luonteesta tulee olla riittävästi informaatiota saatavilla. Ihmisten kunnioittaminen ja heidän yksityisyytensä suojaaminen sekä tutkimuksen luotettavuuden turvaaminen on tutkijan velvollisuus käytettävästä menetelmästä huolimatta. Tutkimukseen osallistuvien ihmisten manipulointi estetään (informed consent) suostumuksella, joka sisältää asiaan perehtymisen ja sitä edellytetään tutkimukseen osallistuvilta ihmisiltä. (Eskola & Suoranta 1998, 54–60 ; Hirsjärvi ym. 2007, 25.) Ennen haastattelua toin esille tutkimuksen lähtökohtia ja kerroin tutkimukseen osallistuville henkilöille tutkimuksen kulusta sekä sen tarkoituksesta. Pyrin huomioimaan parhaani mukaan haastatteluaiheen arkaluonteisuuden haastattelutilanteessa kiinnittämällä huomiota haastattelupaikan valintaan ja antamalla haastateltaville tilaa sekä aikaa. Teemahaastattelurungon ydinasiat annoin heille siinä vaiheessa, kun sain heidän suostumuksensa osallistua tutkimukseen.

Tutkimuksen tekemisen yhteydessä on vastassa monia eettisiä kysymyksiä, jotka vaativat ratkaisua. Hyvä tutkimus huomioi hyvän tieteellisen käytännön säännöt ja noudattaa niitä. (Hirsjärvi ym. 2007, 23.) Tutkijan ja tutkittavien välisessä suhteessa tietojen antamisen tulee perustua vapaaehtoisuuteen (Eskola & Suoranta 1998, 55). Tutkimukseen osallistuneista henkilöistä vain yhden olin tavannut ohimennen pari vuotta aiemmin. Minulla ei ollut muuta aiempaa tietoa tutkimukseen osallistuneista ihmisistä kuin se, mitä he itse kertoivat. Kokemattomuuteni lastensuojelutyöstä antoi minulle tilaisuuden kuunnella ja tarkastella aineistoa ilman ennako-odotuksia. Tällä tavoin aineistosta saa mahdollisuuden löytää uutta. (Ks. Ruusuvoori ym. 2010, 16.) On hyvä tiedostaa omat tutkimukselliset lähtökohdat ja pyrkiä kriittisyyteen, kyseenalaistamalla omaa tulkintaa (Laine 2007, 34).

Mietin tarkkaan omaa toimintaani tutkijan roolissa. Miten takaan jokaisen tutkittavan yksityisyyden niin, että heidän puheistaan ei voi päätellä tapahtumapaikkoja, paikkakuntia tai muita henkilöitä? (Hirsjärvi & Hurme 2001, 20.) Nämä seikat mielessä päädyin merkitsemään heidät numeroilla 1-6. Kerroin tutkittaville jo ennen haastattelua antavani heille oman numeron, jolloin heidän henkilöllisyytensä ei tulisi näkyviin missään vaiheessa tutkimusta. Haastatteluaineistossa ilmenneet paikkakunnat jätin nimeämättä ja henkilöiden nimet muutin toiseksi.

Tutkimukseen osallistumisen syitä voivat olla vaikuttamisen mahdollisuus tai tutkimusaihe koetaan itselle tärkeäksi, josta on sanottavaa (Kuula & Tiitinen 2010, 447). Kaikki haastateltavat halusivat kertoa oman tarinansa voidakseen auttaa kehittämään entistä parempia käytänteitä lasten ja nuorten auttamiseksi. On hyvä huomioida iän mukanaan tuoma kypsyys käsitellä menneitä asioita, koska lapsena ja nuorena asiat usein nähdään mustavalkoisina harmaan eri sävyjen sijaan. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta tämä on tärkeä seikka. Kuitenkin asiaa pohdittuani olen sitä mieltä, että vaikka aika on voinut kullata muistoja, ovat ne haastateltavien konkreettisia kokemuksia, joihin voin luottaa. Aineistoon tutustuminen on hyvä tehdä lukemalla se riittävän monta kertaa ja kirjoittaa asioita muistiin tulkinnan teon tueksi. Analyysi auttaa aineiston tiivistämisessä. (Eskola 2001, 145–146.)

Tutkimuksessa luotettavuutta usein mitataan validiteetin ja reliabiliteetin käsitteiden kautta. On kuitenkin katsottu, että ne eivät vastaa laadullisen tutkimuksen tarpeisiin ja niiden soveltuvuutta on arvosteltu tutkijoiden taholta. Laadullisessa tutkimuksessa korostuu tutkimuksen objektiivisuus. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 133.) Tämä tarkoittaa henkilökohtaisesta näkemyksestä tai asenteesta riippumatonta ja puolueetonta tulkintaa aineistosta. Tulkinta aineistosta on aina tutkijan käsitys ilmiöstä. Tutkijan tehtävänä on tuoda esille mahdollisimman johdonmukainen käsitys niistä tulkinnoista ja perusteista, joiden perusteella hän on tulkintoihinsa päätenyt. Raportoinnin avulla tutkija voi tuoda esille sen, onko hänelle muodostunut kuva tutkittavasta ilmiöstä uskottava. (Kiviniemi, 2007, 82–83.)

Luotettavuuteen liitetään myös saturaation käsite, joka tarkoittaa riittävää materiaalin hankintaa. Käytännössä se tarkoittaa sitä, että aineistosta ei enää ilmene uutta ja haastateltavat alkavat toistaa itseään. (Eskola & Vastamäki 2007, 41.) Tutkijan omien käsitysten itsekriittinen tarkastelu ja tietoisuus omista lähtökohdista, auttavat puolueettomuusnäkökulman huomioimisessa pohdittaessa tutkimuksen luotettavuutta (Tuomi & Sarajärvi 2002, 133; Laine 2007, 34). Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, että saadut tulokset perustuvat kerättyyn aineistoon. Tällöin myös aineiston keruu- ja analysointitapa tulee tuntea. Tutkimuksen puutteet on tuotava esille, sillä raportointiin tulee olla totuudenmukaista. Raportointiin eivät kuulu plagiointi, sepittäminen, tekstin luvaton lainaaminen, tulosten yleistäminen tai vilppi. (Hirsjärvi ym. 2007, 24.)

Tutkijan tulisi olla riittävän herkkä ja tiedostaa sekä tunnistaa tutkimuksensa ongelmakohdat omassa aineistossaan. Aineiston analyysiin vaikuttavat oma objektiivisuus ja omien ennakkokäsitysten tunnistaminen. (Eskola & Suoranta 1998, 60.) Pyrin tiedostamaan omia ennakkokäsityksiäni, jolloin voin tietoisesti sulkea niitä pois aineiston analyysivaiheessa. Lähestymällä aineistoa aineistolähtöisesti ja hyödyntämällä teoriaa analyysin teossa, voidaan tutkimuksen luotettavuutta lisätä. Eskolan ja Suorannan (1998, 61, 66–67) näkemyksen mukaan teoreettiset kytkennät ja harkittu näyte tutkimus-materiaalista lisäävät tutkimuksen luotettavuutta. Otteita teemahaastattelumateriaalista tuon esille tulososassa.

5 TULOKSET

Tähän tutkimukseen osallistujat ovat täysi-ikäisiä ihmisiä, joilla on henkilökohtaista kokemusta lastensuojelusta. Tutkimuksen tavoitteena oli saada esiin ihmisten erilaisia kokemuksia huostaanotosta ja heidän selviytymisestään haastavasta elämäntilanteesta.

5.1 Haastava elämäntilanne

Tutkimukseen osallistuvien lapsuutta leimasi toisen tai molempien vanhempien päihteiden väärinkäyttö. Ojasen (2007, 289) mukaan alkoholin päihdekäyttö johtaa moniin ikäviin asioihin. Lapset voivat jäädä oman onnensa nojaan ja vanhempiansa huoltajiksi, kun isä sekä äiti saattavat olla juopuneita. Yhden haastateltavan yksinhuoltajaäidin sairastuminen johti sijoitukseen. Haastatteluissa tulivat esille seuraavat asiat:

Mä olin niin tasasen tottunu siihen, että kun aamulla herättii, niin isä joi siihen asti kunnes uni tuli. (Haastateltava 4)

Meiät sijoitettiin aina, kun meiän äiti sairastu, ni sillon, kun äiti oli tosi huonos vaiheessa, sillon meiät sijoitettiin. (Haastateltava 5)

Haastavaan elämäntilanteeseen voi liittyä erilaisia vaikeuksia, joita myös haastateltavat ovat kohdanneet. Sijoitettujen lasten ja nuorten kohdalla sairaudet ja päihteiden käyttö ovat yleisempiä kuin muun väestön keskuudessa. Monella näistä nuorista on jonkin asteisia psyykkisiä ja fyysisiä pulmia. (Bardy 2001, 66). Seuraavassa haastateltavan näkökulma asiaan:

Mun vanhemmat ties jo näää, mun sijaisvanhemmat, ku olin pieni, että on ongelmaa, turvattomuutta. Se niinku ilmeni aika pahoina pelkotiloina. Ja sitte, tota sellast normaali nuoruuden kapinaa ja pelkotiloja, että tota ne olivat mulle vähän sellast arkipäivää. Mie en tienny käyttäytyväni hullusti.” (Haastateltava 2)

Yhdellä haastateltavalla on lapsena tapahtunut koulukiusaamista. Erilainen kotitausta, uskonto, ihonväri tai muu henkilökohtainen ominaisuus voi saada

aikaan muusta ryhmästä ulos sulkemisen. Kiusaamisella on kauaskantoisia seurauksia ihmisen psyykeen ja sen vaikutukset näkyvät muun muassa itsetuhoajatuksina, ahdistuneisuutena ja masennuksena (Mäntylä ym. 2013, 16). Kiusaaminen vaikuttaa itsetuntoon sitä alentavasti ja se näkyy myös fyysisinä kiputiloina, nukkumisvaikeuksina, yökasteluna, syömishäiriöinä ja muuna yleisenä sairasteluna. Aikuisiässä vaikutukset näkyvät myös luottamuksen puutteena tärkeissä ihmissuhteissa. (MLL 2017.) Lapset, jotka kohtaavat kiusaamista voivat olla yksinäisiä ja he pelkäävät sosiaalisia tilanteita:

”Koulukiusaamista oli jonkin verran ja aina silloin nuoren ennen kuin pystyin kääntää sen voimavaraks, tiedostin ja muutkin vähä haisto sen et oon erilainen. Niin tota, kiusaaminen sit rupes pistää sit mieltä matalaks ja tosiaan ku se, mul oli silloin jo ahdistusta.” (Haastateltava 2)

Peräänantamattomuus, vahvuus, luja tahto ja asioiden hallitseminen näyttäytyivät haastateltavien puheissa hieman eri tavoin. Osalla näytti olevan kyse synnynnäisestä luonteenpiirteestä. Tahdonvoima tuli esille myös itsevarmuutena ja selkeytenä siitä mitä elämältä haluaa. Asioiden hallitsemisen tarve näkyi varhaisena itsenäistymisenä ja toisaalla taas suojaverkkojen rakenteluna. Lapset voivat joutua huolehtimaan omista vanhemmistaan, sisaruksistaan ja toimimaan ikään kuin aikuinen ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden liian vaativissa tehtävissä. On tärkeää lapsen kannalta, että aikuiset huomaavat hänen tarpeensa eivätkä ole omien tarpeidensa vietävissä. (Järventie 2001, 109.) Haastavissa elämäntilanteissa ilmeni seuraavia asioita:

”Mä oon yksinkertaisesti vain niin kovapäinen ja vahva. Et sit kun mulle sanot tii et ei musta tuu mitään, niin mä vaan aattelin, et perkele mä näytän vielä teille jokupäivä.” (Haastateltava 3)

”Kai se on sit vaa luja tahto, jonka kaa mä pääsen sit siihen pisteeseen mihin haluan. Et jos mä sen päätän, niin mä myös meen siihen pisteeseen. Et en miä jää siihen itkee ja sit murehtii sit asiaa yhtää enempää.” (Haastateltava 1)

”Sellast järjestelmällisyyttä ja tavallaan sitte elämän, että ku jotkuu asiat vaa pitää tehdä, piste. Ja nuorest saakka tehny töitä, vaarii hoitatu ja, kun hoitaa ruuat on pakko maksaa, ku hoitaa lääkkeet ja ... asiat on vaan pakko tehdä. Eli

se on just sitä, että vaarin hoitaminen kasvatti, ku ne asiat oli vaan pakko tehdä. Ei ollu vaihtoehtoi, mulle kelpaavii vaihtoehtoi oikeestaa ollu. Et ventovieras edunvalvoja ei osannu kuvitellakkaa et miä, kun ketään muutakaan ei ollu.” (Haastateltava 6)

”Mä piilottelin taskurahoi ja jos oli vaikka kolmet housut, niin niitten kaikkien housujen taskuihin. Et jos pitää nopeest lähtee, niin aina oli jotain. Et saa ainakin muutamat ruuat jostain, vaikka snakarilt ja se jatku tosi pitkään.” (Haastateltava 4)

Ihmisen hyvinvoinnin keskeinen osa ovat yhteisölliset suhteet (Pessi & Seppänen 2011, 288). Sosiaaliset suhteet kannattelevat ihmistä vaikeuksien ylitse ja jos ihmiset pystyvät sopeutumaan olosuhteisiin, voi elämänlaatu pysyä suhteellisen hyvällä tasolla myös huonommissa oloissa (Saari 2011, 342). Vertaistuksessa ihmiset ovat tasavertaisia keskenään ja toimivat sekä tukijoina, että autettavina. Ihmisten ohella myös eläimet voivat toimia lohtuna ja tukena. Tukea saadessaan haastateltavat ovat kokeneet seuraavia asioita:

”Mä oon tukenu ja turvautunu sit kaveriin Nikoon (nimi muutettu), mun veljeen tai kavereihin turvautunu aika pitkälti. Niille mä oon sit kaiken kertonu, keihin miä luotan ja ylimpiin ystäviin. Mä kerroin kaiken läpi ja se sit autto mua. Kyl mä oon koittanu puhuu ja autto, kun sain puhuu mun äitin kaa tästä. Mut se nyt on, kun se on tehny mitä on tehny ja sen takii miä oon siellä ollu. En miä niin sillee haluais puhua. Mä puhun mielummin ja pystyn kavereille puhumaan täst asiast. Ja sit miä oon mun veljelle puhunu asioist, ni se sit menee mulle vertaistukena.” (Haastateltava 1)

”Mä muistan sen miltä musta tuntu, kun olin lapsi ja ne hevoset oli mun ainoa lohtu, se niitten lämpö. Mähän tein niin, että menin välillä sinne hevostalliin karkuun ja piiloon, sitä piikittelyä ja mä menin piiloon hevosen karsinaan. Ja hevonen söi heiniä ja mä kiipe-sin jostain seinän reunalautoja pitkin hevosen selkään. Se ei ollu kiinni missään ja sil ei ollu mitään varusteita ja mä makasin mahallani siellä hevosen selässä. Mä olin niinku väärinpäin ja makasin mahallaan ja mun jalat roikku siel etujalkojen kohalla ja kädet roikku siel pepun ja mun poski oli siin hevosen pepun päällä. Se oli se lämpö, se oli se hevosen syli, tavallaan. Ja mä sain sit lämpöä ja syliä ja tätä.” (Haastateltava 3)

Monet tutkimukset ovat osoittaneet, että lyhytkin myönteinen kohtaaminen toisen ihmisen kanssa parantaa kognitiivista suorituskykyä. Tutustumaan ja kohtaamaan pyrkivä, myötätuntoinen, hyväntahtoinen jutustelu tuntemattomankin ihmisen kanssa saa aikaan hyvää energiaa. (Pessi 2014, 182–183.) Ihmisen arvostava ja kunnioittava kohtaaminen arjessa luo käsitystä itsestä arvokkaana ja merkityksellisenä yhteiskunnan jäsenenä mikä lisää luottamusta itseensä ja omiin kykyihin (Maunu 2015, 68–69). Yksi haastateltavista koki saaneensa arvostusta ja huomiota perheessä käyneeltä kodinhoitajalta:

”Meil on käyny kodinhoitajat äitiä hoitamassa ja auttamassa. Mä luulen et ne on ollu itse asiassa sellasii, jotka arjessa sit on ollu sellasii terapeutteja. Et niille on sit varmaan saanu jakaa jotakin, et kait ne on osannu kysyykii.”
(Haastateltava 5)

Päivittäiset ihmissuhteet luovat perustan lasten elämälle ja toimivat pettymysten niin kuin onnenhetkienkin tuottajina (Lahikainen 2001, 27) Lapsi tarvitsee turvallisen ja luotettavan aikuissuhteen, jossa välittyvät huolenpidon sekä rakkauden aspektit. Ilman tätä huolenpitoa lapsen kehitys vaurioituu. (Järventie 2001, 106.). Läheisyyden ja rakkauden saaminen läheisiltä ihmisiltä ei ole itsestäänselvyys. Lapsi ja nuori voi kokea maailman mustavalkoisena ja yksinäisenä paikkana:

”Mä muistan et se on kerran halannu mua. Et ei ollu mitään tällast. Mul oli vaan mun ystävät, mä olin seurakunnalla isosena ja niist tuli myöhemmin mun ystäviä, et se tavallaan kanto mua. Ja niinku eläimet, hevoset.” (Haastateltava 3)

”En mä nyt tiiä. Olisin mä varmaan tota jonkuu isähahmon tarvinnu siihen väliin. Ku oma isä oli nyt missä oli. Ei siitä koskaan tienny missä se pomppi. Oisin miä jonkuu isähahmon tarvinnu sillon. En miä nyt, mut kyl miä pärjäsin ilman sitäkii.” (Haastateltava 1)

”Silloinhan ois tarvinnu hirveesti niitä, kun musta tuntu nuorena, et mä oon maailman ainut huostaan otettu. Et mä oon ainut kellä menee näin päin persettä.” (Haastateltava 3)

Lapsi ja nuori voi tuntea hämmennystä suhteessa biologisiin ja kasvattivanhempiin. Biologisten ja sijaisvanhempien kommunikoinnin laatu ja kyky yhteydenpitoon auttavat lasta keskittymään omiin asioihinsa, ilman huolta aikuisten pärjäämisestä (Bardy 2001, 67). Turvallisen kiintymyssuhteen ja perusluottamuksen syntyminen edellyttävät vahvaa sidettä huolta pitäviin vanhempiin. Lapselle syntyy tunne siitä, että hän on rakkauden arvoinen ja oppii luottamaan itseensä sekä toisiin ihmisiin. (von Hertzen 2009, 140.) Kuinka suhtautua tähän uuteen tilanteeseen ja voiko olla lojaali myös kasvattivanhempia kohtaan:

”No, jos periaattees sitä kuitenkin aattelee, niin jotenkii ehkä tukee siihen miten miä suhtaudun omiin vanhempiin ja sitä kautta. Kylhän sit selvis. Se on ollu mä muistan oikeestaan aika haastavaa, miten mä selviän niitten kaa, loukkamatta kumpaakaan ja tekemättä mitää tyhmää.” (Haastateltava 6)

Erilaiset vuorovaikutustyyli ja persoonallisuuserot tulevat esille yksilön tavassa reagoida siihen ympäristöön, jossa hän elää. Valinnoilla hän voi vaikuttaa miten hän sopeutuu tilanteisiin, jotka ovat hänelle uusia. (Rönkä 1994, 153.)

Ihminen reagoi stressiin puolustautumalla. Selviytymiskeinoksi voi valikoitua myös negatiivisia malleja, jotka aiheuttavat lisää harmeja ihmisen elämään. Tällaisia ovat esimerkiksi päihheet, väkivalta ja itsensä vahingoittaminen, joiden avulla ihminen pohjimmiltaan pakenee epämukavaa elämäntilannetta. (Myllyviita 2014, 51.) Haastateltava kaksi koki epämukavaa elämäntilannetta muun muassa seuraavalla tavalla:

”Niin tota, kiusaaminen sit rupes pistää sit mieltä matalaks ja tosiaan ku se, mul oli silloin jo ahdistusta. Ei niinku ymmärretty, ymmärretty ja tota siin vaihees sit. No, nuoren ei ihan kauheest ongelmii ollu, mut ne alko oikeestaa vast sit ku olin jo 18 ja aloin käyttää enemmän alkoholi. Ni sit alko ilmenee ja sitte 19–vuotiaana, sit muutin pois kotoont ja kaikkihan repesi ihan käsiin.” (Haastateltava 2)

5.2 Selviytymistä edistävät asiat

Mahdollisuus puhua ja käydä läpi oman elämän haastavia tapahtumia koetaan tärkeäksi. Jokaisella ihmisellä on oikeus tulla kuulluksi ja myös kohdatuksi omana itsenään. Viralliset yhteiskunnan tarjoamat tukitoimet eivät kuitenkaan vastaa kaikkien tarpeisiin. Tarvitaankin uudenlaisia lähestymistapoja, joissa ihmisen oma potentiaali huomioidaan (Kolkka ym. 2009, 104, 109). Avun ja tuen tarve on ihmisillä erilainen:

”No mikä mul nyt oli hyvä tuki, niin mä käyn tuol perheneuvolassa psykologilla noin kerran kuussa.” (Haastateltava 6)

”Alkuun oon nyt kaks vuotta käyny psykoterapiaa, purkanu niit asioit. Se on ollu niinku ehdottomasti se millä miä oon ruvennu paranemaan ja koen ensimmäistä kertaa elämässäni, että olen ehjä ihminen. Ja oisin mielellään niinku nyt kun ajattelee nii käyny niitä asioita läpi, mut nuorena en pystyny.” (Haastateltava 2)

”No, ei viranomasi o ikinä ollu mulle muuta ku haittaa. Ne ei oo tuonnu mulle yhtää mitää, et ne on vaa yleensä vienny minut tai sit multa. Et yleensä ne sit minuu ihan niinku ees taas. Viranomasi ei ikinä ollu mulle mitää iloo. Soskust nyt mulle ei oikein ollu mitää iloo, paitsi et jos miä tarvin jotaa tai vastaavaa, niin se järjesty kyllä (rahallinen tuki). Niin se oli jos miä tarvin. Aika harvoin, et kyl miä oon aika omavaranen.” (Haastateltava 1)

Metterin (2012, 236) mukaan työntekijän ominaisuuksilla on merkitystä asiakkaan kohtelussa ja sillä millaiseksi työntekijän ja asiakkaan välinen suhde rakentuu. Voidakseen julkisen vallan edustajana välittää asiakkaalle yhteiskunnallista arvostusta työssään tulisi hänen luoda vastavuoroinen sosiaalinen suhde asiakkaaseen. Myös persoonana hänen tulisi kyetä osoittamaan arvostusta asiakasta kohtaan. Ihmisten erilaisuus, odotukset ja henkilökiemiat eivät aina kohtaa parhaalla mahdollisella tavalla ammattilaisen ja asiakkaan välisessä tapaamisessa:

”Se oli hemmetin ärsyttävää ja osin hyödytöntä. Ja mä muistan, et se kerto, mul on muistikuva et psykologi kerto et sil on 16 -vuotias lapsi, mitä se ei ollu

alun perin halunnu. Miä en tykänny siitä yhtään. Mul oli vaan sellanen olo, et mun on pakko puhua, et onks niis papereis mitään. Koska minusta tuntu siltä, että se ei saanu minusta mitään. Et se oli mulle vaan ihan sellanen pakollinen käynti.” (Haastateltava 4)

Muutokseen tarvitaan voimavaroja ja motivaation, halun muutokseen (Havio ym. 2013, 46–47). Muutosprosessi etenee vaiheittain. Ensin pohditaan muutoksen mahdollisuutta ja harkinnan jälkeen tehdään päätös jossa valmistaudutaan muutoksen käynnistämiseen ja lopulta ryhdytään toimeen. (Miller 2008, 30.) Elämässä kohdatut asiat ja aiemmat kokemukset vaikuttavat siihen, miten asioihin suhtautuu, mutta positiivisen asenteen ja luonteen avulla selviytyy pitkälle (Hyyryläinen 2016, 75). Myönteinen ajattelu ja tunteet lisäävät kykyä kohdata vastoinkäymisiä. Myönteiset tunteet lisäävät hyvinvointia, ne muuttavat ihmistä. Ihminen on avoimempi vastaanottamaan ja kestämaan vaikeuksia. (Lipponen 2014, 210.) Kuten luvussa kolme todettiin, positiivinen suhtautuminen vahvistaa ihmisen sisäisiä voimavaroja:

”Menen sellasella positiivisella eteenpäin. Se on se optimismi ja positiivinen. Et kato, jos on iloinen ja positiivinen ja optimisminen, niin saa mitä tilaa.” (Haastateltava 5)

Ihmisen elämänpiiriin kuuluu joukko erilaisia ihmisiä kodin, koulun, työn ja harrastuksien ja vapaa-ajan kautta. Tästä huolimatta yksilö voi tuntea olevansa yksin ilman turvaverkkoa ja vailla vertaistukea. Ihmisten verkostot voivat olla liian heiveröisiä ja kantokyvyltään erilaisia (Kolkka ym. 2009, 109). Sosiaalinen tukiverkosto ja kanssakäyminen ihmisten kanssa vuorovaikutuksellisessa suhteessa keskenään ovat edellytys selviytymiselle (Ayalon 1995, 15). Ihmisten sosiaaliset suhteet ja verkostot koostuvat läheisistä ihmisistä kuten äidistä, isovanhemmista ja muusta suvusta. Muu verkosto voi koostua esimerkiksi harrastuksissa kohdatuista ihmisistä ja ympärillä olevista muista kuuntelevista ihmisistä. Myös lemmikkieläimet voivat olla monelle osa sosiaalista verkostoa, joille voi kertoa huoliaan. (Tuomola 2005, 33.) Haastateltavien tukiverkostot ilmenivät seuraavilla tavoilla muun muassa:

”Musta tuntu nuorena, et mä oon maailman ainut huostaan otettu. Silloin ois pitäny olla 13–14 –vuotiaana, ois pitäny päästä jonnekin sosiaalitoimeen kustelevaan, jossa on muitakin samanikäisiä tai sitten leireille, joissa on muita huostaan otettuja.” (Haastateltava 3)

”No, kavereit ja hyvii ystävii siihen kuuluu tosi paljon. Mun veli ja sit mul on kaks velipuolta ja sit just niinku äiti on ollu, sit tää mun äidin miesystävä. Mut kaverit on siel kaikest ensimmäisen ollu, et ne on kaikest ensimmäisen ollu minuu auttamas.” (Haastateltava 1)

Elämän ennalta arvaamattomuus, riskit ja kiire tekevät yhteisöt yksilöille tärkeiksi (Pessi & Seppänen 2011, 290). Hyvinvoivassa yhteisössä vallitsee luottamus ihmisten välillä. Sukulaiset, perhe, ystävät, työ ja harrastukset sekä itsekunnioitus ja usko tulevaisuuteen ovat osa elämän turvaverkkoa. Turvaverkon merkitys korostuu elämän vastoinkäymisissä, menetyksissä ja pettymyksissä. (Lehtonen 2015.) Ihmisten verkostojen välillä on merkittäviä eroja, ja ne voivat olla kantokyvyltään hyvin erilaisia. Vaarana on, että näiden verkostojen varaan vastuudiskurssin nimessä lasketaan liian paljon. (Kolkka ym. 2009, 109.) Pienessä yhteisössä voi koko kylä kasvattaa ja olla osa lapsen ja nuoren turvaverkkoa:

”Ne ei ollu niinku sukulaisii, vaikka omatkin mummot ja mammat kävi katto-massa ja niille vietiin hoitoon, mut harvemmin. Se oli koko kylän semmost, et kaikki ties kuka oot ja kenen lapsi olet. ”Menes tost nyt jo kotiinpäin, kohta tulee jo pimeä.” Ja tavallaan kaikkiin aikuisiin pysty siin kylällä luottaa.” (Haastateltava 4)

Ihmisen motivaatioon vaikuttavat erilaiset ulkoiset tekijät, vaikka motivaatiota voidaan pitää ihmisen sisäisenä tilana. Motivaation sisäinen tila syntyy, vahvistuu tai heikkenee vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Ympäristö vaikuttaa motivaatioon joko vahvistavasti tai heikentävästi. (Havio ym. 2013, 44.) Sisäinen motivaatio tarkoittaa tekemistä, joka innostaa ja palkitsee ihmistä. Kun ihmisen elämässä ovat perusasiat turvattuina, ei tarvitse käyttää kaikkea energiaa selviytymiskamppailuun ja voi katsoa maailmaa positiivisten linssien läpi. (Martela 2015, 65–69.) Yhden haastateltavan motivaatio näkyi seuraavanlaisesti:

”Miä oon aina tienny mitä miä elämältä haluan, miten miä siihen pääsen. Työllä, opiskelulla, kaikel nii se on se mikä siin on ratkassu.” (Haastateltava 2)

Yksilön selviytymiseen vaikuttaa se millaista tukea yksilö saa ja millaisia mahdollisuuksia ympäristö tarjoaa (Rönkä 1994, 165). Omaksumme ilman, että tiedostamme sen sosiaalisen piirin ajatukset, arvostukset ja elämäntavan jossa elämme (Martela 2015, 85). Sosiaalisilla suhteilla on merkittävä asema yksilön elämässä lukuisten tutkimustulosten mukaan. Sosiaalinen tuki toimii puskurina stressiä vastaan, vähentää stressaavia kokemuksia ja edistää ihmisen selviytymiskeinoja. (Ojanen 2007, 182.) Raskaat menetykset ja sairaudet eivät vähennä onnellisuutta, sillä ihmisten kyky sopeutua ja selviytyä vaikeuksista osoittaa suurta selviytymiskykyä (Ojanen 2009, 29). Ystävien, sukulaisten ja muiden ympärillä olevien ihmisten merkitys on suuri selviytymisessä haastavista elämäntilanteista. Ystävät, joilla on vakaa elämäntilanne ja joiden elämässä ei ole suuria mullistuksia, toimivat suojaavina tekijöinä, kuten tuon esille luvussa kolme:

”Ystäviä meillä oli tai niinku ystäväperheitä ja sukulaisiakin jonkun verran. Mulla on ehkä ollu semmonen ystäväpiiri, joka on ollu aika, jos nyt sanotaan terve ystäväpiiri. Et mul on ollu aika tavallisii ystävii. Niil ei oo samanlaisia taustoja, mutta tulee kuitenkin samasta sosiaalisesta ryhmästä.” (Haastateltava 5)

Resilienssi eli selviytyminen on prosessi, matka jolla elämänvaikeuksien voittamisen kautta ja suojaavien tekijöiden vallitessa yksilö tulkitsee joustavasti omaa elämäänsä menneisyytensä, nykyisyytensä ja tulevaisuutensa kautta. Joustavassa selviytymisessä (*resiliency*) on kyse siitä kuinka ihminen osaa hyötyä elämänvaikeuksista ja suhtautua niihin haasteina, joista voi oppia. (Rönkä 1992, 53.) Ihminen ei voi vaikuttaa kaikkeen siihen, mitä elämässä tapahtuu, mutta hän voi valita miten suhtautuu tapahtuneeseen. Selviytymiseen vaikuttavia asioita ovat lapsuuden ajan vanhemmuuden laatu ja sosioekonomiset edut. Vanhempien ohella myös muu huolta pitävä aikuinen, jolla on vahva side lapseen voi vaikuttaa lapsen selviytyvyyteen tarjoamalla rakkautta, tukea ja suojelua. Selviytyminen edellyttää riittävien suojaavien ominaisuuksien hankkimista jo lapsuudessa. Traumatisoivan kokemuksen jälkeen lähellä

olevilta ihmisiltä saatu tuki auttaa selviytymisessä. Suojaavien tekijöiden merkitys korostuu erityisesti niiden ihmisten kohdalla, jotka ovat kokeneet raskaita vastoinkäymisiä. (von Hertzen 2009, 139–141.) Yksi haastateltavista suhtautui läheisen menetykseen valitsemalla myönteisen tavan suhtautumiselleen:

”Se on ehkä tää optimismi luonne, että tota ulospäinsuuntautunu. Se, että mä tiedän et tästä selvitään ja ei oo sellast asiaa josta ei selvittäis mikä ois iso juttu. Mut kun niit on tullu jo, niit isoi asioit ja menetyksii. Ja isoi sellasii, että kun on vaan täytyny selviytyä. Ja sit luottaa siihen mitä tulee eteen niin siit vaan päästään eteenpäin. Ja joku se on mikä mua vie. Tottakai se on se oma asennoituminen iso asia.” (Haastateltava 5)

5.3 Käännekohtat

Käännekohtiksi mielletään sellaiset tapahtumat, joilla on merkitystä ihmisen elämään ja jotka muuttavat ratkaisevasti elämänolosuhteita. Elämäntapahtumien myötä ihmisen elämässä avautuu ja sulkeutuu mahdollisuuksia. Tällaiset muutosvaiheet voivat olla otollinen paikka muuttaa elämänsuuntaa. (Rönkä 1992, 40–41). Käännekohtat ihmisen elämässä ovat vaikeasti ennustettavia ja usein myös yllättäviä tapahtumia. Näihin tapahtumiin voi liittyä sosiaalisen tuen saamista lähiympäristöstä. (Järvinen & Jahnukainen 2001, 136.) Ihmisen oma kokemus ja näkemys itsensä sekä elämänsä muuttumisesta ovat oleellisia, käännekohtan tunnistamisessa. Muutokset näkyvät ihmisen suhtautumisessa maailmaan ja hänen minäkäsityksessään, ihmissuhteissaan sekä elämäntyyliinsään käännekohtan kohtaamisen jälkeen. (Oravala & Rönkä 1999, 274–275.) Tuomolan (2005, 13) tutkimuksesta kävi ilmi, kuinka käännekohtat antoivat mahdollisuuden muutokseen nuorten elämässä, jota edelsi raja tai pysähdys. Sairastuminen tai jokin muu merkittävä asia ihmisen elämässä voi antaa tilaisuuden miettiä elämäänsä uudelleen. Rakastuminen myönteisenä käännekohtana antoi mahdollisuuden selviytymiseen sekä käyttäytymisen muutokseen. Myönteiset muutokset näkyivät tutkimushenkilöillä itsetunnon vahvistumisena ja voimavarojen kasvuna, johon vaikuttivat muun muassa rakastuminen ja työpaikan saaminen:

”Kun mun äiti kuoli, silloin mun elämään astu mun nykyinen mies. Se on sit iso asia toki ollu, se suuri rakkaus, johon mä oon saanu mun omaa energiaa, sellast omaa eheytymistä. Se on tullu sen ison menetyksen tilalle, suuri asia. Niin tuo merkityksellinen ihmissuhde, niin se on millä mä oon päässy hyvin pitkälle. Ja näin se on vielä tänäkin päivänä.” (Haastateltava 5)

”Mä menin isoskoulutukseen niinku seurakunnan nuoriso ohjaaja on, mut sit pitämään tyttökerhoo ja tämmöstä. Sain uusia ystäviä. Sit varmaan niinku siel nähtiin, et hei, täähän on ihan hukassa ja sillä on paha olla. Mä vaan siel leiril, mä itkin ihan hirveesti. Sit se mun paha olo rupes tulee ulos, isoskoulutusten ja niitten myötä.” (Haastateltava 3)

Menetyksen tunne, jota on seurannut läheisen kuolema, epäonnistuminen tavoitteissa, ihmissuhteen rikkoutuminen tai sairastuminen liitetään osaksi kielteisiä elämänmuutoksia (Oravala & Rönkä 1999, 274–275). Kielteisiksi mielletty elämäntapahtumat, kuten sairastuminen, voivat muuttua myönteiseksi käännekohtaksi ihmisen elämässä (Rönkä 1997, 18). On vaikeaa etukäteen ennustaa, kuka selviää vaikeista elämäntapahtumista ja kuka ei (Rönkä 1994, 155). Tutkimuksissa, joissa on tutkittu traumaista ja menetyksistä selviytyjiä, on löydetty kolme yhteistä tekijää. Lähellä on ollut ihminen, jolta on saanut tukea ja joka on pitänyt toivoa yllä. Ihmisellä on ollut syy jatkaa elämää ja tulevaisuus on nähty mahdollisuutena. Selviytyjä on oppinut antamaan itselleen anteeksi ja osaa määritellä omia hyviä ominaisuuksiaan sekä ymmärtää menetyksensä mittasuhteet. (von Herten 2009, 150.) Vaikeista elämäntilanteista selviytyminen:

”Sain silloin 17 –vuotiaana inspiraation mennä purkamaan asioita, mut satutin silloin niin pahast itteni, että kävin vaan psykiatrian poliklinikalla puhumas. Mut ei siit ollu mulle mitää hyötyä, kun en miä pystyny menemään niihin mun omiin tunteisiin. Sitte sairastumisen kautta, ku uudellee alko tulee tosi pahan noi ahdistukset ja paniikkikohtaukset. Joo, siis siin sairastumises, sitte ku lähti pohja niinku kokonaan alta, siin oli käännekohta. Ei mikää iso juttu, mut kuitenkin. Sitte rupes tulee ne kaikki lapsuuden pelkotilat takasin ja mitä oli pystyn vähä niinku omal tahdonvoimal pitämään poissa.” (Haastateltava 2)

”Miä koen itteni vanhemmaks, ku mitä mun oikea ikä on ja moni on sanonu samaa. Mun paras kaveri on mua kaks vuotta vanhempi. Noitten sosiaalisten juttujen, perheitten kaa lapsuus niinku vietiin ja piti niinku kasvaa sillee nopeesti ja pärjää itekseen. Jossain kohtaa vaa tajus, et leikit on leikitty. Ei voi enää tai jää jalkoihin täs touhus. Täs on pakko kasvaa ja hoitaa asioit ite ja opetella selviämään itekseen.” (Haastateltava 1)

Ihmisellä on omalla toiminnallaan mahdollisuus vaikuttaa elämänsuuntaansa ja sitä kautta myös elämänolosuhteisiin (Rönkä 1992, 37). Elämän nivelvaiheisiin kohdentuvat tapahtumat voivat toimia positiivisina käännekohtina, joiden suojaava vaikutus voi näkyä yksilön hallinnan tunteen vahvistumisena ja elämänolosuhteiden muutoksena (Rönkä 1994, 153). Vaikeassa elämäntilanteessa voi viranomaisten väliintulo muodostua käännekohtaksi, joka merkitsee uutta parempaa elämänvaihetta ihmisen elämässä. Ihminen tarvitsee ihmissuhteita selviytymisen tueksi ja näihin liittyvät tarpeet voivat vaihdella eri ihmisten kesken elämäntilanteiden mukaan (Rönkä 1992, 13). Positiivisina käännekohtina haastateltavat kertoivat seuraavaa:

”Se oli sellaista kiinnittymist takasin siihen elämään ja sit vaikka se oli ensin sellainen lyhkänen se työ. Mä halusin työpaikkaa siin ja vaikka se oli vain ke-sätyö, niin todennäköisesti olisin vaan jatkannu narkkaamist.” (Haastateltava 2)

”Se oli joka tapauksessa se, että pääsin sinne perhekotiin. Mul on sellanen mieli, et mis sit oisin. Toisaalta tää on hieman koomista, kun ekaa kertaa elämässä kokeilin huumeit, kun olin siellä. Ja rakennettiin mulle väärät paperit, koska siel vaan osattiin tehdä. Ja tavallaa oppi sellast mitä ei ois kuulunu oppia. Mut se on jännää, et se oli samaan aikaan parasta mitä mulla oli ollu ja samaan aikaan jouduin huonoille teille. Et taas musta pidettiin parempaa huolta, ku koskaan oli ollu. Tunsin oloni turvallisemmaks ja sitte ehkä se semmonen tietynlainen arvostaminen tuli. Hei, siä oot tosi hyvä! Ja niinku sai hirveest ke-hui ja sitte se jännittäminen. Et siin tuli sellanen olo, et vaikka kaikki tapahtu liian myöhään. Et kyl miä jotenkii koen, et ei se ollu pelkästään se perhekoti, vaan jälkiseuranta. Ainakii mä sain käännetty sen, et nukuin päivällä ja val-voin yöllä. Et ihan pelkästään sellaset asiat.” (Haastateltava 4)

5.4 Voimavarojen merkitys haastavasta elämäntilanteesta selviytymisessä

Ihmisillä on erilaisia voimavaroja, joiden avulla he selviytyvät haastavista elämäntilanteista. Voimavarojen säilyttämisteorian Hobföll (1989) mukaan voimavarat voivat olla aineellisia tekijöitä, henkilökohtaisia ominaisuuksia, olosuhteita tai erilaisia energian muotoja. Tässä tutkimuksessa ei löytynyt viitteitä siitä, että aineelliset tekijät olisivat olleet selviytymisen kannalta merkittäviä asioita. Sen sijaan henkilökohtaiset ominaisuudet, joihin luetaan kuuluvaksi erilaisia taitoja ja piirteitä, joita ihminen on oppinut tai saanut synnyinlahjaksi, nousivat merkittäviksi tekijöiksi selviytymisessä haastavasta elämäntilanteesta. Tällaisia voimavaroja olivat optimistisuus, luottamus elämään, intuitio, rohkeus, näyttämisen halu, sosiaalisuus, sinnikkyys, järjestelmällisyys, päämäärätietoisuus, luja tahto, toivo paremmasta, uteliaisuus ja innokkuus elämää kohtaan.

Myös olosuhteiden voimavarat, jotka toimivat perustana muihin resursseihin pääsyle olivat hyvin edustettuina tämän tutkimusjoukon keskuudessa. Osa olosuhteiden voimavaroista voi olla perittyjä ja osa itse saavutettuja. Tässä tutkimuksessa tarkastelen olosuhteiden voimavaroja yhtenä kokonaisuutena. Esille nousivat arvot, yhteisö, koulumenestys, sisarukset, sukulaiset, isovanhemmat, ystävät, perhepäivähoitaja, eläimet, seurakunnan toiminnassa mukana oleminen, kasvattiäiti, naapurin setä, kummitäti, poikaystävä ja kodinhoitaja. Erilaiset energian muodot luetaan kuuluvaksi neljänteen voimavaraluokkaan. Tällaisia ovat esimerkiksi raha ja tieto, jotka eivät suoraan näkyneet aineistossa vaan olivat taustalla vaikuttavia tekijöitä. (Hobföll 1989.)

Vahvat luontaiset voimavarat auttavat haastavissa oloissa kasvaneita lapsia saavuttamaan itselleen välttämättömiä voimavaroja (Bardy 2001, 66). Tässä tutkimuksessa luontaisia voimavaroja olivat sisarukset, sukulaiset ja luontainen henkinen vahvuus, joka tuli esille taistelutahtona. Näiden suojaavien tekijöiden avustuksella on mahdollisuus selviytyä riskitekijöistä huolimatta, kuten kappaleessa 3.3 tuon esille:

”Et jotenkii mä vois in kuvitella, että jos sitä veljee ei ois siinä ollu, niin ei siinä ois ollu mitään mahdollisuuksia selvitä.” (Haastateltava 4)

”Veljen kanssa ollaa juteltu ja sit pietty yhtä, ni se on merkannu mulle niin paljon. Se on se miks mä oon selvinny tähän asti.” (Haastateltava 1)

”Tavallaan me ja sukulaiset, ne oli ne mun ihmiset joita mä olen kiitellyt. Et mä oon niinku selvinny sitte, tullu fiksuksi aikuiseksi. Sellainen oma taistelutahto, selviytyminen ja tosi kova luonne. MINÄ, minä pärjään ja selviän.” (Haastateltava 3)

5.5 Vaikeudet voimavaroiksi

Ihmisillä on erilaisia keinoja, joiden avulla he selviytyvät vaikeista tilanteista ja negatiivisista tunteista (Myllyviita 2014, 51). Vaikeissa elämänolosuhteissa elävät lapset oppivat korvaamaan realiteetin fantasialla. Esimerkiksi vanhemman henkisen tai fyysisen läsnäolon puutteen he voivat korvata kuvitellulla läsnäololla. (Järventie 2001, 112.) Myönteisen muutoksen saavuttamisessa yksilöt tuntevat olevansa itse keskeisessä asemassa (Rönkä ym. 2002, 55). Muutoksen aikaan saamiseen tarvitaan voimavaroja, joita tässä aineistossa olivat henkinen vahvuus, joko synnynnäinen tai kokemusten kautta syntynyt. Myös heidän halunsa selviytyä on ollut merkittävä asia, joka on auttanut eteenpäin vaikeissa olosuhteissa. (Reinikainen 2009, 122.) Selviytymisen halu näkyi uskona paremmasta ja mahdollisuudesta saavuttaa se. Selviytymisen keinoja olivat musiikki, periksi antamattomuus, ahkeruus, mielikuvitus ja lähellä olevat ihmiset:

”Nuoruudes yks mun iso selvitymiskeino mihin oon päässy uudelleen kiinni, niin on musiikki, musiikin kuuntelu.” (Haastateltava 2)

”Mun selviytymiskeinot on ollu tää, niinku mun kova luonne. Ja mä en tavallaan alennu siihen kohtaan, et mä yhtään lyyhistyisin, koska se ei oo musta riippuvainen.” (Haastateltava 3)

”Must tuntuu et se oli selvitymiskeino, kun me aina leikittiin, et oli mielikuvitus-tyyppei, jotka tuli pelastaa meitä.” (Haastateltava 4)

Tämä tutkimus osoittaa sen, että vaikeudet voidaan kääntää voimavaroiksi ja saada niistä itselleen uusia elämäntyökaluja. Myös Kivistö (2006) sekä Saarama (2002) tuovat esille kuvan nuorista, jotka näkevät ongelmat voimavaroina, vaikka heillä on ollut elämän aikana monia vaikeita vaihteita. Elämän kovuus ja arjen vaikeudet voivat muuttua voimavaraksi ja pärjääminen niistä huolimatta tuo elämäkokemusta ihmiselle (Pohjola 2001, 197). Kaikki tutkimushenkilöt tunsivat selviytyneensä elämässä melko hyvin ja tutkimuksen hetkellä he kokivat elävänsä melko tasapainoista elämää. Kuitenkin heidän kaikkien taustalta kuului lapsuuden ja nuoruuden kokemusten jättämän taakan varjo. Yksi haastatelluista rakenteli itselleen suojaverkkoja vielä aikuisenakin:

”Koulukiusaamista oli jonkin verran ja aina silloin nuoren ennen kuin pystyin kääntämään sen voimavaraksi, tiedostin ja muutkin vähä haisto sen et oon erilainen.” (Haastateltava 2)

”Miä muistan, et oli kauheit skenaarioit päässä, et mitä jos tapahtuu tää ja tää. Mitä mä teen? Ja tosi pitkää mul oli taskus mukana taskurahaa. Et jos pitää nopeesti lähtee, niin oli aina jotain. Pääsin siitä eroon, ehkä pari vuotta sitte. Mä vaan päätin, et nyt tää riittää. Mut vieläkii huomaamatta, mä saatan jättää seteleit mun takkien taskuihin. Mä en tajuu, et mä teen sitä ehkä tiedostamatta vieläkii, vaikka mä oon päättäny, että en tarvii enää sitä. Ehkä mä tarviin sitä.” (Haastateltava 4)

”On täytyntä tehdä tietoisesti töitä sen eteen et on kasvanu henkisesti. Ja sitten on ollu myös tavallaan rohkeus ottaa, mennä sitä vasten, et mä käyn tämän lävitse. On tietoisesti joutunu ,ajatella, että mä en nyt sulkeudu, mä en voi sulkea nyt sitä asiaa mun ulkopuolelle. Se on osa minua, joka pitää vielä selvittää.” (Haastateltava 5)

Reinikaisen (2009) tutkimuksesta poiketen suurin osa tutkimushenkilöistä on hakeutunut terapiaan aikuisiällä, koska he eivät olleet saaneet mahdollisuutta siihen lapsena. Osalle terapiaa oli tarjottu murrosikäisenä, jolloin he eivät kuitenkaan kyenneet sitä vastaanottamaan.

Sosiaalinen läheisyys toiseen ihmiseen toimii luottamuksen kasvualustana ja yhteisöllisissä suhteissa turvaututaan itseään lähellä oleviin ihmisiin, kuten myös Suutarin (2001, 159) tutkimuksessa nuorista työmarkkinoiden marginaalissa. Tärkeimmäksi selviytymiskeinoksi he kokivat asioista puhumisen ystäville ja muille läheisille:

”Sisarukset ja kaverit on ollu miten miä niinku pääsin tähän tilanteeseen. Ne on tukenu ja auttanu minuu, miten miä oon tarvinnu.” (Haastateltava 1)

”Oon nyt kaks vuotta käyny psykoterapiaa...purkanu niit asioit. Se on ollu niinku ehdottomasti se millä miä oon ruvennu paranemaan ja koen ensimmäistä kertaa elämässäni, että olen ehjä ihminen. Ja oisin mielellään käyny niitä asioita läpi, mut nuorena en pystyny. En miä pystyny menemään niihin mun omiin tunteisiin.” (Haastateltava 2)

”Mä oon käyny terapias tosi monta vuotta. Mä haluan aina työstää niitä asioita, jotta niin kuin tavallaan ne omat menneet asiat selviää. Siit mä oon saanu aikuisena apuu, et mä oon niin kauan jauhannu noita asioita. Tottakai siitä on hyötyy, et on kertonu näistä asioista ja kirjottanu näistä asioista.” (Haastateltava 3)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Haastatteluista on konstruoitu kaksi yleistä tyyppitarinaa ja näihin on koottu keskeiset asiat ja sisällöt. Lukiessani haastatteluaineistoa huomasin niissä yhteneväisyyksiä ja samanlaisia yhdistäviä elementtejä. Tarinat voidaan jakaa länsimaisen perinteen mukaan neljään päätyyppiin, jotka ovat komedia, satiiri, tragedia ja romanssi. Romanssi edustaa perinteisesti sankaritarinaa, joka voidaan nähdä myös selviytymistarina. Siinä päähenkilö eli sankari taistelee ja voittaa vastoinkäymiset. Tämän tutkimuksen haastateltavat voidaan nähdä selviytyjinä, jotka ovat kohdanneet elämässään haastavia tilanteita. (Ks. Hänninen 2002, 50–51.)

Haastatteluista käy ilmi kuinka tutkimushenkilöt ovat selviytyneet erilaisten elämänvaiheiden läpi ja näistä kertomuksista nousee esille käännekohta, joka on antanut mahdollisuuden muutokseen. Haastateltavien tarinoiden pohjalta

konstruoin kaksi tyyppitarinaa teemoista, jotka nousivat esiin haastateltavien puheissa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Nämä tyyppitarinat nimesin itseensä luottajan ja autetuksi tulevan tarinaksi.

6.1 Itseensä luottajan tarina

Kaarlo oli seitsemän vuotta vanha, kun hänet ensimmäisen kerran lastensuojelun tukitoimenpiteenä sijoitettiin tädin luokse asumaan vanhempien päihteiden käytön vuoksi. Siellä hän vietti kolme vuotta, jonka jälkeen hänet sijoitettiin lastenkotiin asumaan. Lastenkodissa Kaarlo oli seuraavat kaksi vuotta, josta hän lopuksi pääsi sijaisperheeseen asumaan.

Kaarlostakin tuntui, että hänen mielipidettään ei ikinä kysytty. Mitä mieltä hän on asioista? Mitä hän haluaa? Hän sai usein kuulla ympärillään olevilta aikuisilta, kuinka reipas hän on. Oli myös ihmisiä, jotka totesivat hänestä tulevan samanlaisen juopon kuin hänen vanhemmistaan. Siitä Kaarlo oli eri mieltä. Hän oli päättänyt selvittää, hän näyttäisi vielä muille. Murrosiässä Kaarlo kapinoi kaikkia sääntöjä vastaan. Hän oli liukumassa hyvää vauhtia huonoille teille, kun sattumalta koulun salibandyjoukkueeseen tarvittiin uusi pelaaja. Joukkueen valmentaja oli tiukka ja vaati pelaajilta paljon. Se oli käännekohta Kaarlon elämässä.

Kaarlo innostui salibandystä ja hänen itseluottamuksensa lisääntyi joukkueen menestymisen myötä. Itsetunnon kohentuminen näkyi myös aiempaa parempana koulumenestyksenä. Välit sijaisperheeseen lujittuivat ja koko perhe oli mukana tukemassa ja kannustamassa Kaarloa. Peruskoulun jälkeen hän hakeutui opiskelemaan liikunnanohjaajaksi.

6.2 Autetuksi tulevan tarina

Milla on 14-vuotias tyttö. Vanhemmat ovat eronneet. Isää Milla tapaa harvoin ja välit häneen ovat miltei katkenneet isän alkoholiongelman vuoksi. Ero vaikutti perheeseen syvästi. Asiat sujuivat omalla painollaan jonkin aikaa, kunnes Millan äiti sairastui vakavasti. Äiti joutui aluksi sairaalaan ja kotiuduttuaan

sieltä, he saivat kotiapua. Kotiapulaiset kävivät siivoamassa, laittamassa ruokaa ja kaupassa. Vähitellen kotiapulaisista tuli Millalle ystäviä, jotka aina muistivat kysyä ja kuunnella mitä Millalle kuuluu.

Millan äidin tila huononi ja hänet otettiin huostaan yhdessä veljensä kanssa. Heidät sijoitettiin lastenkotiin, missä oli muita saman ikäisiä lapsia. Koulu sujui hyvin ja siellä hänellä oli ystäviä, joiden kanssa hän sai puhua. Lomat hän vietti usein sukulaisten luona. Viranomaisten kanssa asioidessaan hän osasi käyttäytyä ja tiesi miten menetellä. Päinvastoin kuin veljensä, joka kapinoi auktoriteetteja vastaan ja teki kolttosia. Hänellä oli vaikeampaa sopeutua uuteen elämäntilanteeseen ja äidin sairauteen. Hän purki pahaa oloaan kiroilemalla ja hakeutui helposti tilanteisiin, joissa joutui vaikeuksiin. Sisarusten välillä oli vahva side, joka antoi heille voimaa jaksaa eteenpäin.

Käännekohta Millan elämässä tapahtui, kun hänen äitinsä kuoli. Lyhyen ajan sisällä hän tapasi nuoren miehen, johon hän rakastui. Uusi myönteinen elämäntilanne lisäsi hänen voimavarojaan ja antoi mahdollisuuden muutokseen. Sosiaalityön jälkihuollon avustuksella Milla pääsi muuttamaan omaan kotiin. Elämä hymyili taas Millalle.

7 POHDINTA

7.1 Tuen tarve

Tutkimukseen osallistuneet haastateltavat ovat selviytyneet yllättävän hyvin lapsuuden ja nuoruuden ajan haasteistaan. Heistä lähes kaikki ovat hakeutuneet aikuisiällä psykoterapian piiriin hakemaan apua lapsuus- ja nuoruusiän elämän vaiheisiin. Jokainen heistä olisi mieluummin käynyt lapsuuden ja nuoruudenajan haastavia tilanteita läpi jo lapsena, jos heille vain olisi tarjottu siihen tilaisuus. Mahdollisuus terapiaan avautui teini-iän myrskyissä psykologin luo. Haastateltavien puheista kuului turhautuneisuus ja eräs tutkimushenkilöistä totesi terapian olleen todella ärsyttävää ja osin myös hyödytöntä. Poikkeuksen muodosti yksi tutkimushenkilöistä, joka oli nuoruuden kapinoinnin takia saanut mahdollisuuden käydä perheneuvolassa psykologin luona juttelemassa. Hän koki siitä olleen paljon apua ja piti tärkeänä sitä, että hänellä pysyi sama psykologi koko asiakassuhteen ajan.

Yksi haastateltavista totesi olevan helvetillistä käydä lapsuuden ajan asioita läpi vasta näin aikuisena. Kaikilla haastatteluun osallistuneista oli tarve eheytyä ja saada käsitellä menneet kipeät asiat läpi, joihin he itse eivät olleet pystyneet juuri vaikuttamaan. Tutkimuksesta nousi esille selkeä tarve terapian aloittamiselle jo lapsena, sillä heistä lähes kaikki oli huostaan otettu lapsena. Yhteiskunnallisesti sekä myös yksilöä ajatellen tämä olisi järkevä suuntaus ja säästäisi yhteiskunnan resursseja ja varoja pidemmällä aikavälillä.

Tutkimukseen osallistuvien puheista nousi esiin kuinka hiljaiset ja kiltit ovat vaarassa jäädä ilman tukea, jos he eivät pidä itsestään melua ja hoitavat koulutehtävänsä ajallaan. Yksi tutkimushenkilöistä totesi, ettei hänestä ollut huolta psykologille. Rettelöimällä ja jättämällä tehtävät tekemättä koulussa, olisi saanut apua. Onko todella niin, jos on kiltti ja ”vahva” lapsi, niin silloin ajatellaan kaiken olevan hyvin, eikä tarvitse olla huolissaan. Onko meillä yhteiskunnassa vieläkin vallassa harha, jonka mukaan kiltit ja soputuvat lapset ovat reippaita ja omillaan pärjääviä?

Haastateltavat kokivat omien vaikutusmahdollisuuksiensa olleen minimaaliset. Yksi haastateltavista toi esille kuinka sosiaalityö oli ollut jatkuvaa holhousa, jossa hänen mielipiteellään ei ollut merkitystä. Hänen nuoren ikänsä vuoksi hän ei voinut tietää mikä hänelle oli hyväksi ja sen vastaaja koki turhauttavana ja passivoivana elementtinä. Toisen haastateltavan sosiaalityöntekijät kävivät noin kerran vuodessa kysymässä miten menee. Ehkä kukaan ei kuunnellut silloin, kun hän ei päässyt mihinkään juttelemaan (psykiatrille tai perheneuvoilaan), vaikka hän tunsu tarvetta siihen. On tärkeää, että nuorille annetaan mahdollisuus kertoa oma mielipiteensä ja käydä läpi heidän kanssaan heitä koskevia päätöksiä. Myös tehtyjen päätösten perusteleva ja asioiden käyminen läpi useaan kertaan on nuoren kannalta tärkeää. Bardy (2001, 67) tuo esille nuorten kokemuksia, jossa nuoret kokevat, että heitä ei kuulla, eikä heidän kanssaan keskustella heitä koskevista tärkeistä päätöksistä. Kivistön (2006) tutkimuksen mukaan selviämisen kannalta oleellista on, että nuori tietää sijoituksen ja asiakkuuden syyt. Niin hän voi käsitellä näitä asioita omassa rauhassa ja ymmärtää vähitellen tehtyjä päätöksiä.

Tutkimuksen aineistosta nousi esiin sukupuolten eriarvoinen kohtelu. Tämä tutkimus ei kuitenkaan anna selkeää vastausta tähän kysymykseen pienen

otosmäärän ja sukupuolten epätasaisen jakautuman vuoksi. Kuitenkin vastaajien joukossa monilla on sisarus, sisaruksia, jotka edustavat toista sukupuolta. Tämän seikan vuoksi nostan esille tarkasteltavaksi tämän kysymyksen. Usean vastaajan kohdalla havaitsin, kuinka tytöt olivat selviytyneet veljiään paremmin elämän karikoista. He tunsivat huolta sisaruksistaan ja pohtivat sitä, miksi he selvisivät heitä paremmin eväin.

Näyttää siltä, että ammattilaiset sosiaalialalla eivät osaa riittävän hyvin kohdata poikia ja heidän tarpeitaan. Näistä seikoista johtuen he jäävät vähemmälle huomiolle. (Syrjälä 2012, 27–28.) Rönkä (1994) tuo esille, miesten aggressiivisemmän käyttäytymisen mikä voi johtaa siihen, että hyväksyntää haetaan vähemmän hyväksyttävillä keinoilla. Tuen puute ja epäonnistumisen kokemukset ovat voineet heikentää miesten sisäisiä selviytymiseen tarvittavia voimavaroja. Hyvät ihmissuhteet (perhe, ystävät) antavat suojaa ja henkistä tukea miehille elämän käännekohdissa. (Rönkä 1994, 160–161.) Kuten myös luvussa kolme jo aiemmin mainitsin, antavat läheiset ihmissuhteet voimaa ja tukea elämän myrskyistä selviytymiseen.

Lapsena huostaan otettujen kertomuksista välittyi ikävä mielikuva asiakastyöstä, jossa lapsi on joutunut kohtaamaan aikuisen ennakkoluulot. Heidän kokemuksiinsa kuvasivat mollaaminen, vähättely ja leimaaminen. Heidät lokeroitiin samaan kastiin kuin heidän vanhempansa, joilla lähes kaikilla oli alkoholiongelmia. Heidän ei uskottu selviytyvän vaan paremminkin epäonnistuvan ja tarttuvan pulloon vanhempiensa lailla. Myös Kivistön (2006) lisensiaattitutkielmassa tuodaan esille sen, kuinka lastensuojelussa olevia nuoria luokitellaan herkästi negatiivisessa valossa.

Jälkihuolto ei toiminut kaikkien vastaajien osalta parhaalla mahdollisella tavalla. Ongelmakohdiksi osoittautuivat nuorten kokema ahdistus ja masennus sekä toisaalta myös tietämättömyys ja ammattilaisten toimintaan kyllästyminen. Vastaajat olisivat toivoneet enemmän tukea ja ymmärrystä elämän murroskohdissa. Hynnisen (2003, 78) tutkimuksen mukaan jälkihuolto tarkoittaa työtä, jossa sisältö määritellään useita kertoja. Jälkihuolto on myös ehkäisevää lastensuojelutyötä, jossa lasta tai nuorta pyritään tukemaan, kuten vanhemmat tukevat itsenäistyviä lapsiaan (Araneva 2016, 379).

Tämä herättää kysymyksen asiakkaan kuulemisesta ja kuuntelemisesta. Eikö ammattilaisilla ole riittävästi aikaa asiakkaiden kohtaamiseen? Tyydytäänkö helppoon ja ummistetaan silmät, koska asioita ei haluta nähdä pintaa syvemmälle vai onko niin, että ei vain ole riittävästi resursseja hoitaa tehtäviä kyllin hyvin? Tällä otosmäärällä ei voida vielä vetää kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä, mutta silti se herättää ison kysymyksen sosiaalialan ihmisten ammatillisuudesta ja sen tasosta. Näyttää siltä, että ihmisten yksilöllisyyttä ja heidän yksilöllisten tilanteidensa eroja ei aina riittävästi huomioida tasapuolisuutta korostettaessa, koska lopputuloksen tasapuolisuus voisi edellyttää toimintatapojen muutosta (Metteri 2012, 51).

7.2 Myönteisen kehityksen polut

Nuorten ihmisten auttamiseksi tarvitsemme paikan, jossa voi kertoa omista ongelmistaan ilman leimatuksi tulemista. Yksi tällainen paikka voisi olla neuvola, missä asiakkuus voisi jatkua pidempään kuin seitsemään ikävuoteen saakka. Perhetyöntekijä voisi toimia terveydenhoitajan työparina ja olla osa ehkäisevää perhetyötä. Olisiko helpompaa jutella omista huolistaan ”tutulle” ihmiselle?

Yksi tutkimushenkilöistä toi esille tarpeen tukihenkilöstä. Tukihenkilö voisi toimia iso siskona tai veljenä, jonka puoleen voisi kääntyä, kun siltä tuntuu. Tukihenkilölle voisi soittaa haastavissa elämäntilanteissa ja muissa elämän käännekohtissa. Hänen kanssaan olisi mahdollista käydä yhdessä esimerkiksi uimassa, kävelemässä tai vaikka elokuvissa. Tukihenkilö voisi toimia rohkaisijana ja kuuntelijana elämän ylä- ja alamäissä.

Tässä epävarmassa yhteiskunnassa ihmiset tarvitsevat jotakin pysyvää, johon voi tarpeen vaatiessa turvautua ja josta saa apua. Ei tarvitse selittää omia asioitaan moneen kertaan aina eri ihmiselle. Omahoitajamallissa, joka olisi hie- man samantyylinen kuin neuvola, on erikseen lasten- ja nuorten puoli. Työpareina olisi aina kaksi persoonaltaan erilaista ihmistä. Ei riitä, että yksi ihminen on tietoinen asiakkaan asioista vaan tarvitaan työpari, jolle konsultoidaan tarvittavat tiedot esimerkiksi sanelemalla kuten lääkärit tekevät. Työparin käyttä- mistä puoltaa sekin seikka, että aina ei löydy yhteistä säveltä asiakkaan ja työntekijän välillä. Asiakkaat eivät myöskään jää akuuteissa ongelmissaan yk-

sin sen vuoksi, että omahoitaja on lomalla. On tärkeää, että omahoitajat tulisivat lapsille tutuiksi jo kouluiästä lähtien, kun he kävisivät kertomassa omasta työstään kouluissa säännöllisin väliajoin. Myös koulunuorisotyöntekijä voisi olla luonteva linkki omahoitajaan.

Aina ei huomata ihmisen pahoinvointia ja tarvetta kriisien yhteydessä ulkopuolisen kanssa keskusteluun, sillä näennäisesti hän voi voida hyvin. Erityisesti lasten kanssa tulee olla tarkkana, sillä lapsi ei välttämättä itse ymmärrä, mistä on kysymys. Ihmisillä on erilaisia ongelmia ja niistä johtuvia tarpeita, jotka vaativat moniammatillisen tiimin, jonka puoleen omahoitaja voi kääntyä asiakkaiden asioissa. Taloudellinen tuki voi olla joillekin merkittävä asia, kuten esimerkiksi jääkiekkomailan ostaminen lapselle. Harrastuksen avulla henkinen ja fyysinen hyvinvointi paranee.

Ihmiset tarvitsevat tukea ja yhteisöllisyyttä. Perhe edustaa ensisijaista tukea ja turvaa elämän myrskyissä, josta johtuen sisarusten välistä solidaarisuutta ja sen kehittymistä tulee tukea. Tutkimusaineistosta ilmeni, kuinka sisarusten olemassaolo oli auttanut vaikeista elämänvaiheista selviytymisessä. Läheisten tuen ryhmässä voitaisiin tukea ja ylläpitää perheiden yhteenkuuluvuutta. Sisarukset saisivat mahdollisuuden yhdessä pohtia asioita ja vahvistaa sisarusuhdettaan. Bardyn (2001, 67) mukaan nuoret kaipaavat yhteydenpitoa sisaruksiinsa. Yksi tutkimukseen osallistuvista henkilöistä toi esille vertaistukiryhmän tarpeen, jossa kaikilla on samankaltaisia kokemuksia tai samanlainen elämäntilanne. Tämä tarjoaa mahdollisuuden tiedon ja kokemusten jakamiseen. Yhteenkuuluvuuden tunne toisten kanssa antaa voimaa.

Mielestäni ihmisten liika ymmärtäminen ei johda hyvään lopputuloksen, vaan heidän sisäinen motivaationsa tulee herättää. Ihmiselle tärkeät asiat auttavat häntä motivoitumaan. Luottamuksen saavuttamisen jälkeen ihmisen on helppompaa avautua asioistaan. Vasta tämän jälkeen voidaan lähteä miettimään keinoja, joiden avulla edetään eteenpäin. Avun saaminen ajoissa ihmisille merkitsee huomattavia säästöjä pidemmällä ajanjaksolla. Meidän tulee panostaa ennaltaehkäisevään työhön nykyistä enemmän. Sillä vältetään nykyinen tilanne, jossa osa ihmisistä voi jo niin pahoin, että heistä kaikista ei enää saada täysivaltaisia yhteiskunnan jäseniä, jotka kykenevät työskentelemään yhteiseksi hyväksi.

Ihmisten näkeminen myönteisessä valossa ja heidän resurssiensa esille tuominen arvostavan kohtaamisen sekä hyvän huomion antamisen rinnalla on ensiarvoisen tärkeää. Tutustumalla ihmisiin voidaan heitä ymmärtää ja kohdata heidät heille itselleen mielekkäällä tavalla. Se lisää luottamusta ja motivoi osallistumaan. Ihmisillä on erilaisia vahvuuksia ja mahdollisuuksia, joiden avulla ongelmien korjaaminen ja ennaltaehkäisy on mahdollista. Tämä edellyttää, että ihmisiä ohjataan toimimaan omien vahvuuksiensa mukaan. (Maunu 2015, 68–69.)

Naisten ja miesten ongelmat tulevat esille eri tavoin. Naisilla selviytymisongelmat ovat vähemmän näkyviä esimerkiksi mielenterveyden ongelmia ja miehillä vastaavasti huono-osaisuuteen liittyviä, kuten epäsosiaalisuus, kouluvaikeudet ja kouluttamattomuus. (Rönkä 1992, 50.) Pojille tulisi löytää työkaluja, joiden avulla heitä voidaan auttaa ja voimavaraistaa.

7.3 Opinnäytetyön kulku

Opinnäytetyön aluksi luin paljon kirjallisuutta ja etsin tietoa tutkimukseen liittyen. Tietoa löytyi hyvin, mutta aluksi oli vaikeuksia hahmottaa, mitkä käsitteet ovat relevantteja tutkimuksen kannalta. Pohdinnan myötä päädyin käsitteisiin *voimavarat* ja *käännekohdat*. Rajasin työni näihin edellä mainittuihin käsitteisiin, ettei työstä tulisi liian laaja käsiteltäväksi.

Työn, perheen ja opintojen yhdistäminen ovat olleet monimutkainen prosessi, jossa en ole välttynyt hahmottamisongelmilta. Vaikeuksia tuotti se, että en ole ollut alusta asti Siä Päätät -hankkeessa mukana. Tutkimuksen tekeminen ei tuottanut ongelmia, mutta kehittämisnäkökulman mukaan saaminen vei voimavaroja. Haastateltavien myönteinen asenne ja toivo paremmasta tulevaisuudesta toi minulle voimaa jatkaa vaikeuksista huolimatta eteenpäin. Löysin uusia ratkaisuja nuorten auttamiseksi, muun muassa tukihenkilöpalvelun. Tarve tukihenkilölle tuli ilmi haastatelllessani tutkimukseen osallistuvia henkilöitä.

Alun vaikeuksista huolimatta työni eteni, kunnes keskivaiheilla otin yhteyttä ohjaavaan opettajaan. Työ vaati vielä jäsentelyä sekä kehittämisnäkökulman

kirkastamista. Pohdin työtä tehdessäni sopivaa analyysimenetelmää kahden eri vaihtoehdon välillä. Päädyin lopulta opettajan kanssa keskusteltuani valitsemaan narratiivisen lähestymistavan fenomenologisen sijaan. Pohdinnan myötä tulin siihen tulokseen, että narratiivinen menetelmä toisi paremmin esille vastaukset tutkimuskysymyksiin, koska tässä tutkimuksessa tutkittavien omat kokemukset tulevat esille tarinoiden muodossa.

Tulosten perusteella tulin siihen johtopäätökseen, että avun saaminen voi kestää joissain tapauksissa liian kauan ja toisaalta myös saatu apu ei vastaa tarvetta. Ongelmaksi muodostui myös se, että viisi kuudesta haastateltavasta kertoi kokeneensa vähättelyä sosiaaliviranomaisten taholta. Haastateltavat myös kokivat, ettei heidän mielipiteillään ole merkitystä ja heidän asioitaan kuunneltiin pintapuolisesti. Vaikka otos oli määrällisesti pieni, niin näyttää siltä, että asiaa kannattaisi tutkia laajemmassa mittakaavassa, esimerkiksi vastavassa tilanteessa olevien tai olleiden nuorten huomattavasti laajamittaisemalla haastattelututkimuksella. Tutkimuksella pyrittäisiin selvittää vähättelyn laajuus ja todenmukaisuus sekä se, miten heidän mielestään asioita tulisi tulevaisuudessa hoitaa.

LÄHTEET

Araneva, M. 2016. Lapsen suojelu, toteuttaminen ja päätöksenteko. Helsinki: Talentum pro.

Ayalon, O. 1995. Selviydyn, yhteisön tuki ja selviytyminen. Jyväskylä: Gummerus.

Bardy, M. 2001. Pikkulapsen sijoitus oman kodin ulkopuolelle – syrjäytymisen ja liittymisen risteyskohta. Teoksessa Järventie, I. & Sauli, H. (toim.) 2001. Eriarvoinen lapsuus. Helsinki: WSOY, 47-82.

Eskola, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. 3 uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-Kustannus, 179–203.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2007. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 2.korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-Kustannus, 25–43.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Feldt, T. & Mäkikangas, A. 2010. Selviytymiskeinot ja niiden käyttöä suuntaavat persoonallisuuden ominaisuudet. Teoksessa Metsäpelto, R-L & Feldt, T. (toim.) 2010. Meitä on moneksi. Persoonallisuuden psykologiset perusteet. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 93–127.

Gorgievski, M. J., & Hobfoll, S. E. (2008). Work can burn us out or fire us up: Conservation of resources in burnout and engagement. Teoksessa J. R. B. Halbesleben (toim.), 2008. Handbook of Stress and Burnout in Health Care. New York, NY: Nova Science, 7–22.

Haho, A. 2013. Asiakkaan eettinen kohtaaminen. Saatavissa: <https://asia-kas.kotisivukone.com/files/ssks.kotisivukone.com/...lehti/viesti32013.pdf> [viitattu 21.2.2017].

Hakanen, J. 2004. Työuupumuksesta työn imuun: työhyvinvointitutkimuksen ytimessä ja reuna-alueilla. Työ ja ihminen, tutkimusraportti 27. Helsinki: Työterveyslaitos.

Havio, M.-L., Inkinen, M. & Partanen, A. 2013. Päihdehoitotyö. (toim.) 5.-7. painos. Helsinki: Sanoma Pro.

Heikkinen, H. 2007. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-Kustannus, 142–158.

Heino, T. & Johnson, M. 2010. Huostassa olleet lapset nuorina aikuisina. Teoksessa Hämäläinen, U. & Kangas, O. (toim.) 2010. Perhepiirissä. Helsinki:

Kelan tutkimusosasto, (266–293). Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/17471> [viitattu 24.1.2017].

von Hertzen, U.-M. 2009. Minun tieni, kuinka selvisin pahimmasta. Helsinki: WSOY.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 1.-2. painos. Helsinki: Kirjayhtymä.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13.–14., osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudempi painos. Helsinki: Tammi.

Hobfoll, S. E. 1998. Stress, culture, and community: The psychology and physiology of stress. New York: Plenum Press.

Hobfoll, S. E. 1989. Conservation of resources: A new attempt at conceptualizing stress. *The American Psychologist*, 44, 513–524.

Hobfoll, S. E. & Shirom, A. 2001. Conservation of resources theory: Applications to stress and management in the workplace. Teoksessa R. T. Golembiewski (toim.) 2001. *Handbook of Organizational Behavior*, 2. painos. New York, NY: Marcel Dekker, 57–80.

Holmila, M. & Ilva, M. 2010. Näkymätön uhri vai pätevä toimija? Vanhempiensa päihteiden käytöstä kärsivien lasten mielipiteitä ja selviytymiskeinoja. Teoksessa Roine, M., Ilva, M. & Takala, J. (toim.) 2010. *A-klinikkasäätiön raporttisarja nro 57. Lapsuus päihteiden varjossa. Vanhempien päihteidenkäytöstä kärsivät lapset tutkimuksessa ja käytännön työssä*. Helsinki: Multiprint Oy, 47–60.

Hynninen, A. 2003. Jälkihuolto – lastensuojelun viimeinen mahdollisuus. Tapaus tutkimus jälkihuollon asiakasnuorista ja työn tavoitteista. Turun yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos. Pro gradu -tutkielma.

Hyyryläinen, S. 2016. Kun kaikki on epävarmaa, kaikki on mahdollista. X- ja Y-sukupolvet työelämän muutoksen pyörteissä. Saatavissa: <https://tam-pub.uta.fi/bitstream/handle/10024/100437/GRADU-1483358968.pdf>? [viitattu 19.1.2017].

Hänninen, V. 1999. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampereen yliopisto, sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Hänninen, V. 2009. Mitä ihmettä on narratiivinen tutkimus? Metodifestivaalit Jyväskylä 29.5.2009. Saatavissa: <https://www.jyu.fi/ytk/laitokset/ihme/metodifestivaali/ohjelma/perjantai/hanninen2> [viitattu 14.2.2017].

Järventie, I. 2001. Eriarvoisen lapsuuden muotokuva. Teoksessa Järventie, I. & Sauli, H. (toim.) 2001. Eriarvoinen lapsuus. Helsinki: WSOY, 83–124.

Järvinen, T. & Jahnukainen, M. 2001. Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa Suutari, M. (toim.) 2001. Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 20. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 125–152.

Keisu, M. 2016. Epäsuotuisasta elämäkulusta paremmalle kaistalle. Monialaisen yhteistyön piirissä olleiden nuorten miesten tarinoita. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Pro gradu –tutkielma. Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/99385/GRADU-1466515075.pdf?...1> [viitattu 12.8.2016].

Kiuru, T. 2007. Ihan tavallista elämää. Lastenkoti Koivulasta aikuistuneiden nuorten myöhempi elämäntilanne. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala. Opinnäytetyöt julkaisuja sarja C.

Kiviniemi, K. 2010. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-Kustannus, 70–85.

Kiviniemi, L., Läksy, M.-L., Matinlauri, T., Nevalainen, K., Ruotsalainen, K., Seppänen, U-M. & Vuokila-Oikonen, P. 2007. Minä mielenterveystyön tekijänä. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kivistö, J. 2006. ”Missä mä olisin muuten”? Nuorten kokemukset lastensuojelusta ja muista viranomaispalveluista. Turun yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos. Väitöskirja. Saatavissa: <http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=a7e04db9-2cf3-417b-844f-3b6b1c53fd1d> [viitattu 12.8.2016].

Kokkonen, T., Närhi, K. & Matthies, A-L. 2013. Osallisuuden reunaehdot palvelujärjestelmässä. Teoksessa Era, T. (toim.) 2013. Osallisuus – oikeutta vai pakkoa? Tampere: Suomen yliopistopaino Oy Juvenes Print, (12–34). Saatavissa: <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/.../JAMKJULKAISUJA1562013> [viitattu 10.8.2016].

Kolkka, M., Mantela, J., Holopainen, A., Louhela, J., Packalen, L. & Kaisvuori, T. 2009. Yhteiskunnallinen osaaminen. Haaste ja tehtävä. Helsinki: Kirjapaja.

Kuula, A. & Tiitinen, S. 2010. Eettiset kysymykset ja haastattelujen jatkokäyttö. Teoksessa Ruusuvoori, J., Nikander, P., Hyvärinen, M. (toim.) 2010. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 446–457.

Lahikainen, A-R. 2001. Lasten kuuntelemisesta ja sen esteistä. Teoksessa Järventie, I. & Sauli, H. (toim.) 2001. Eriarvoinen lapsuus. Helsinki: WSOY, 21–46.

Laine, T. 2007. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, J & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 28–45.

Lappalainen, T. 2013. Oman elämänsä aktivistit. Helsingin Diakonissalaitos. Saatavissa: <https://www.hdl.fi/fi/konserni-artikkelit/179-viesti-lehti> [viitattu 21.2.2017].

Lehtonen, T. 2015. Elämän turvaverkko. Vaasan Yliopisto. Saatavissa: http://www.uva.fi/fi/blogs/expert/ajatusyhteys/elaman_turvaverkko/ [viitattu 2.4.2017].

Lipponen, K. 2014. Positiivinen psykologia ja ratkaisukeskeisyys psykoterapiassa. Teoksessa Uusitalo-Malmivaara, L. (toim.) 2014. Positiivisen psykologian voima. Jyväskylä: PS-kustannus, 200–223.

Lääperi, P. 2016. Resilienssi auttaa vastoinkäymisissä. Artikkelilehdessä Tunne ja mieli 1/2016. Mielenterveyden keskusliitto. Saatavissa: <http://mtkl.fi/resilienssi-auttaa-vastoinkeymisissa/> [viitattu 2.8.2016].

Mannerheimin Lastensuojeluliitto MLL. 2017. Kiusaamisen ehkäiseminen. Saatavissa: <http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaamisen-ehkaiseminen/kiusaamisen-seuraukset/> [viitattu 3.4.2017].

Mannersola, T. 2014. Ihmisen kohtaaminen – hupeneva voimavara asiakastyössä. Saatavissa: <http://blogit.metropolia.fi/uudistuva-sosiaalialan-osaamisen/2014/06/06/ihmisen-kohtaaminen-hupeneva-voimavara-asiakastyossa/> [viitattu 21.2.2014].

Martela, F. 2015. Valo=Nöörin sisäisen motivaation käsikirja. Helsinki: Gummerus.

Maunu, A. 2015. Johdatus kohtaamiseen. Teoksessa Häkli, J., Kallio, K.P. & Korkiamäki, R. (toim.) 2015. Myönteinen tunnistaminen. Nuorisotutkimusverkoston Kenttä-sarjan julkaisuja. Helsinki: NTV, 67–72. Saatavissa: www.oph.fi/.../179628_6_Johdatus_kohtaamiseen_NUORISOTUTKIMUS.pdf [viitattu 6.4.2017].

Metsämuuronen, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia – sarja 4. 2. tarkistettu painos. Helsinki: International Methelp Ky.

Meriö, K. 2014. Reflektiivisyys ja dialogisuus yhteistyösuhteessa. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaali- terveys- ja liikunta-ala. Opinnäytetyö.

Metteri, A. 2012. Hyvinvointivaltion lupaukset, kohtuuttomat tapaukset ja sosiaalityö. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Väitöskirja.

Miller, W. 2008. Motivaation ja muutoksen käsitteellistäminen. Teoksessa Koski-Jännes, A., Riittinen, L. & Saarnio, P. (toim.) 2008. Kohti muutosta. Motivointimenetelmiä päihde- ja käyttäytymisongelmiin. Helsinki: Tammi, 16–40.

Mäntylä, N., Kivelä, J., Ollila, S & Perttola, L. 2013. Pelastakaa koulukiusattu! – koulun vastuu, puuttumisen muodot ja ongelmat oikeudellisessa tarkastelussa. Kunnallissalan kehittämässätiön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 70.

Sastamala : Vammalan kirjapaino Oy. Saatavissa: <http://www.kivakoulu.fi/vaa-san-yliopiston-tuore-tutkimus-kertoo-mm.-koulukiusaamiseen-puuttumisen-haasteista> [viitattu 3.4.2017].

Myllyviita, K. 2014. Vapaaksi viiltelystä. 1-2. painos. Helsinki: Duodecim.

Ojanen, M. 2007. Positiivinen psykologia. Helsinki: Edita.

Ojanen, M. 2009. Hyvinvoinnin käsikirja. Helsinki: Kirjapaja.

Oravala, S. & Rönkä, A. 1999. Käännekohtat elämänkulussa. Saatavissa: <https://www12.uta.fi/kirjasto/nelli/verkkoaineistot/yht/Oravala.pdf> [viitattu 12.1.2017].

Patton, M. Q. 2002. Qualitative evaluation and research methods. 3. painos. New-bury Park, CA: Sage.

Peavy, R. V. 1999. Sosiodynaaminen ohjaus. Konstruktivistinen näkökulma 21. vuosisadan ohjaustyöhön. Helsinki: Psykologien kustannus Oy.

Perkiö, E. 2009. Elämään selvinneet. Narratiivinen tarkastelu lasten elämästä sijaisperheessä. Tampereen yliopisto. Sosiaalitutkimuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/80711/gradu03642.pdf?sequence=1> [viitattu 12.8.2016].

Pessi, A. & Seppänen, M. 2011. Yhteisöllisyys. Teoksessa Saari, J. (toim.) 2011. Hyvinvointi, suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus, 288–313.

Pessi, A. 2014. Myötätunto onnen lähteenä. Teoksessa Uusitalo-Malmivaara, L. (toim.) 2014. Positiivisen psykologian voima. Jyväskylä: PS-kustannus, 179–199.

Pohjola, A. 2001. Nuorten myyttinen ongelmallisuus. Teoksessa Suutari, M. (toim.) 2001. Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 20. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 187–204.

Pulkkinen, L. 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Keuruu: PS-Kustannus.

Raunio, K. 2009. Olennainen sosiaalityössä. 2. uudistettu painos. Helsinki: Gaudeamus.

Reinikainen, S. 2009. Nuorisokodista maailmalle. Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Väitöskirja.

Rouvinen-Wilenius, P. & Leino, S. 2010. Terveiden edistäminen ja sosiaalisten mahdollisuuksien politiikka. Teoksessa Hiilamo, H., Saari, J. (toim.) 2010. Hyvinvoinnin uusi politiikka – johdatus sosiaalisiin mahdollisuuksiin. Tampere: Juvenes Print Oy, 231–250.

- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P., Hyvärinen, M. (toim.) 2010. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, (9-34).
- Ruusuvuori, J. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P., Hyvärinen, M. (toim.) 2010. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 424–431.
- Rönkä, A. 1992. Nuoren aikuisen sosiaalinen selviytyminen: katsaus kirjallisuuteen. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 319.
- Rönkä, A. 1994. Nuoren aikuisen sosiaalinen selviytyminen. Teoksessa Heikkilä, M. & Vähätalo, K. (toim.) 1994. Huono-osaisuus ja hyvinvointivaltion muutos. Helsinki: Gaudeamus, 149–168.
- Rönkä, A. 1997. Syrjäytymisen prosessit ja vastavoimat. Teoksessa: Saari, E. (toim.). 1997. Elämän syrjästä kiinni. Helsinki: Lasten keskus, 7–22.
- Rönkä, A., Viheräkoski, J., Litsilä, R. & Poikkeus, A.-M. 2002. Nuoret ja vanhemmat perhesuhteiden muutoksessa. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) 2002. Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 51–70.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto. Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/metetelmaopetus/kvali/L7_3_6_4.html [viitattu 12.3.2017].
- Saari, J. 2011. Suomalaisen hyvinvoinnin ja onnellisuuden tulevaisuus. Teoksessa Saari, J. (toim.) 2011. Hyvinvointi, suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus, 52–70.
- Salmela-Aro, K. 2010. Henkilökohtaiset tavoitteet elämänselussa. Teoksessa Metsäpelto, R.-L & Feldt, T. (toim.) 2010. Meitä on moneksi. Persoonallisuuden psykologiset perusteet. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 129–143.
- Salminen, A. 2015. Resilienssi positiivista psykologiaa. Saatavissa: <https://ainosalminen.com/2015/06/23/resilienssi-positiivista-psykologiaa/> [viitattu 8.8.2016].
- Saurama, E. 2002. Vastoin vanhempien tahtoa. Helsingin yliopisto. Yhteiskuntapolitiikan laitos. Väitöskirja.
- Suutari, M. 2001. Tasapainoilua sosiaalisissa verkostoissa työmarkkinoiden marginaalissa. Teoksessa Suutari, M. (toim.) 2001. Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 20. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 153–186.
- Syrjälä, L. 2001. Tarinat ja elämäkerrat tutkimuksessa. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Jyväskylä: PS-kustannus, 203–217.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Tuomola, A. 2005. Usko, toivo ja rakkaus nuoren henkisen selviytymisen kulmakivet. Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/92806/gradu00599.pdf?sequence=1> [viitattu 12.8.2016].

Tuomi, J.& Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä.

TEEMAHAASTATTELURUNKO

1. Haastava elämäntilanne

- ❖ lapsuuden ja nuoruuden vaikeudet
- ❖ vertaistuen merkitys
- ❖ tuen tarve
- ❖ selviytymiskeinot

2. Selviytymistä edistävät asiat

- ❖ tukitoimet
- ❖ omat voimavarat
- ❖ turvaverkko
- ❖ oma asenne
- ❖ elämänhallinta

3. Selviytymisprosessi

- ❖ henkinen kasvu
- ❖ merkittävä elämäntapahtuma
- ❖ selviytymisvoimavarat

ONKO SINULLA TAUSTALLA LASTENSUOJELUASIAKKUUS?

- Sinun tarinasi on meille erittäin arvokasta tietoa.

Tutkimme lastensuojelun asiakkuuksia Kymenlaakson ammattikorkeakoulun sosiaali-alan ylempään ammattikorkeakoulututkintoon liittyvässä kehittämissyöissä. Tutkimus pureutuu kodin ulkopuolelle sijoitettujen kokemuksiin syistä, jotka johtivat lastensuojelun asiakkuuteen. Lisäksi haluamme tutkia, millaista elämä on ollut sijoituksen jälkeen. Olisitko kaivannut ennen tai jälkeen kodin ulkopuolelle sijoittamisen jotain tukea? Mitä ja millaista tukea?

Tutkimukseen osallistuaksesi sinun tulisi olla vuosina 1976–1989 syntynyt kymenlaaksolainen lastensuojelun asiakas, joka on lapsuudessa ollut sijoitettuna kodin ulkopuolelle.

Tutkimme asiaa muun muassa meille kirjoitettujen lyhykäisten omaelämäkertojen perusteella. Kirjoita kaikesta siitä, minkä koet olleen sinun elämällesi merkityksellistä. Kertomuksen muoto on vapaa, samoin pituus. Käsittelemme sinun tarinaasi täydellä luottamuksella, eikä nimesi ei tule esille missään vaiheessa. Tämän lisäksi sinulla on halutessasi mahdollisuus osallistua myös haastatteluun aiheesta.

Voit lähettää tarinasi meille sähköpostilla (riina.tahti@student.kyamk.fi tai susan.sutela@student.kyamk.fi) välityksellä lokakuun 17. päivään 2016 mennessä. Aihekenttään merkintä: TARINA. Mikäli olet kiinnostunut osallistumaan myös haastatteluun, laita aihekenttään merkintä: TARINA ja HAASTATTELU, ja jätä yhteystietosi tarinan perään. Tutkimukseen liittyvät haastattelut suoritetaan vuonna 2016 lokakuun- marraskuun aikana. Haastattelu on luottamuksellinen ja tapaukset esitetään tutkimusraportissa anonymisti.

Mikäli haluat osallistua omaelämäkertasi kirjoittamiseen täysin nimettömänä, postita omaelämäkerrallinen tarinasi osoitteeseen:

Riina Tähti

Kymenlaakson ammattikorkeakoulu

PL 9

48401 Kotka